

PRITARTA

Vilniaus miesto savivaldybės
administracijos

Ikimokyklinio ugdymo skyriaus vedėjo

2025 m. birželio 17 d. įsakymu

Nr. A15-1267/25(2.1.4E-IKU)

PATVIRTINTA

Vilniaus darželio-mokyklos „Lokiukas“

direktoriaus 2025 m. birželio 17 d.

įsakymu Nr. V1-56

VILNIAUS DARŽELIS-MOKYKLA „LOKIUKAS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

VILNIUS, 2025

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si)

Vilniaus darželyje-mokykloje „Lokiukas“ (toliau – Mokykla) vyrauja į vaiką orientuotas ugdymas, kuris nulemia ugdymo inovacijų įgyvendinimo kryptį. Kiekvieno vaiko raida ir ugdymasis pasižymi unikaliais bruožais, todėl tikime jog kiekvienas vaikas yra unikalus, be galo kūrybiškas ir jo potencialas turi būti atrastas kuo ankstesniame amžiuje tolimesniam vaiko tobulėjimui. Mokykloje mokytojas pasitiki vaiko natūraliomis galiomis augti ir ugdytis, sudaro sąlygas prigimtinėms galioms plėtotis, pripažįsta ir gerbia skirtybes, pasiekimų įvairovę, kuria galimybes skleisti vaikų individualumui. Vaikų ugdymuisi sudaromos galimybės jausti, liesti, tyrinėti, atrasti, pažinti, norėti daugiau, siekti, žavėtis, gerbti, mokėti nurimti. Mokytojai paremia vaikų iniciatyvas, parinkdami jiems aktualų turinį ir veiklas. Vaikams aktyviai veikiant integruojamas fizinis, emocinis, socialinis ir pažintinis ugdymasis. Kiekvienas vaikas aktyviai mokosi, daugelį dalykų atranda pats, savu būdu ir laiku. Siekiama, kad vaikai užaugtų pasitikintys, besirūpinantys savimi ir kitais, jautrūs kultūrinei ir socialiniai įvairovei, komunikabilūs, lanksčiai mąstantys, kūrybingi ir sėkmingai besimokantys.

Programa paremta sociokultūrine vaiko raidos teorija, pabrėžia vaiko vaidmenį kaip aktyvų savo kultūros ir identiteto kūrėją. Mūsų Mokykloje vaiko kultūra laikoma unikaliu turtu. Remiantis šia kultūros perspektyva, planuojame ugdymo turinį ir organizuojame veiklas, taip pat kuriame palankią emocinę, ugdomąją ir estetinę aplinką. Viso ugdymo proceso metu siekiame, kad vaikas jaustųsi svarbus – vertiname jo nuomonę, skiriame dėmesio jo idėjoms, skatiname iniciatyvą, įtraukiame jį į sprendimų priėmimą ir veiklų organizavimą.

1.2. Ugdymą(si) grindžiančios vertybės

Vaikų ugdymasis grindžiamas požiūrio į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

Vaiko orumas

Tai kiekvieno vaiko išskirtinumo, autentiškumo ir unikalios vertės pripažinimas ir skatinimas;

Vaiko gerovė

Vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

Saviraiškos laisvė

Kiekvieno vaiko kūrybiškumo pripažinimas, laisvės išreikšti savo mintis ir jausmus palaikymas bei skatinimas;

Lygiateisiškumas ir teisingumas

Vienodos teisės augti ir tobulėti visiems vaikams pripažinimas, užtikrinant galimybes optimaliai vystyti ir išreikšti savo potencialą, nepriklausomai nuo lyties, sveikatos, socialinės ar kultūrinės padėties;

Lygiavertis dalyvavimas

Maksimalių sąlygų kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese sudarymas;

Pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei

Ugdymo aplinkos, paremtos atvirumu, pagarba, empatija ir tolerancija, kūrimas;

Bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas

Priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

Kultūrinis tapatumas

Savo šalies kultūrą (gimtąją kalbą, etninę kultūrą, tautos istoriją) skatinimas ir pagalba vaikui išreikšti save kaip šios kultūros dalyvį ir kūrėją, taip pat teigiamo požiūrio į kitų kultūrų unikalumą ugdymas.

1.3. Vaikų poreikiai

Programa sudaro sąlygas visapusiškam vaikų poreikių tenkinimui, atliepiant jų individualius gebėjimus, interesus ir ugdymosi ypatumus. Siekiama užtikrinti saugią, lanksčią ir kultūrų įvairovei atvirą aplinką, kurioje vaikai gali augti, mokytis ir tobulėti.

- *Saugumo poreikis.* Vaikas jaučiasi saugus, kai yra globojamas suaugusiųjų, kurie padeda jam ugdyti savisaugos įgūdžius ir pasitikėjimą aplinka.
- *Lėtas ugdymas.* Skatinama aplinka, kurioje vaikas mokosi savo tempu, gilinasi į jam svarbias temas ir atranda žinias be skubos.
- *Universalus dizainas mokymuisi (UDM).* Kiekvienam vaikui suteikiama galimybė mokytis jam tinkamiausiu būdu. Taikomi įvairūs metodai, ugdymosi priemonės ir strategijos, leidžiančios užtikrinti dalyvavimą ir pasiekimus visiems vaikams.
- *Bendravimo poreikis.* Visi vaikai turi poreikį bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais, išreikšti savo mintis, jausmus ir poreikius žodžiais, mimika ir kūno kalba.
- *Kultūros įvairovė.* Vaikai supažindinami su skirtingomis kultūromis, tradicijomis ir vertybėmis, skatinamas atvirumas pasauliui, pagarbos ir empatijos ugdymas. Siekiama kurti aplinką, kurioje kiekvienas jaustųsi priimtas ir gerbiamas.
- *Aktyvumo poreikis.* Vaikui svarbu judėti ir tyrinėti. Sudaromos galimybės aktyviai veiklai tiek patalpose, tiek lauke.
- *Žaidimo poreikis.* Žaidimas padeda vaikui atrasti, eksperimentuoti ir bendrauti. Skatinama laisvė rinktis žaidimo aplinką, draugus ir priemones.
- *Pažinimo poreikis.* Vaikai skatinami tyrinėti, stebėti, kurti ryšius tarp reiškinių ir ugdyti loginį bei kalbinį mąstymą.
- *Savarankiškumo poreikis.* Skatinama vaiko iniciatyva ir atsakomybė, suteikiant jam erdvę mokytis savarankiškai apsirengti, valgyti, planuoti veiklas.

- *Saviraiškos poreikis.* Vaikui suteikiamos galimybės reikšti save per kūrybinę veiklą – piešimą, lipdymą, konstravimą, technologijas.

1.4. Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Atsižvelgiant į vaikų, šeimos poreikius ir susitarimą su bendruomene, Mokykla teikia paramą specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams bei jų tėvams: veikia vaiko gerovės komisija, pagal kompetenciją atliekami specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimai, kuriamos ir įgyvendinamos individualios vaikų ugdymo programos, vaikų reikmėms pritaikoma specialioji ugdymo(si) aplinka, tėvams teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos.

Glaudžiai bendradarbiaujant su tėvų bendruomene, stengiamasi sukurti saugią, estetišką, skatinančią vaikų aktyvumą, kūrybiškumą, savarankiškumą, žingeidumą ugdančiąją aplinką, kurioje kiekvienas vaikas turėtų galimybę individualiai atsiskleisti, rasti pakankamai erdvės saviraiškai.

Orientuojantis į šeimų poreikius ir siekiant garantuoti vaikams galimybę rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius bei pastarųjų plėtojimui ir naujų atsiradimų, Mokykloje tiekiamos papildomo ugdymo paslaugos, vaikai turi galimybes muzikuoti, dainuoti ir šokti, dailės mokytoja padeda vaikams pažinti dailės bei keramikos paslaptis, kalbinius gebėjimus vaikai lavina lietuvių bei anglų kalbų užsiėmimuose. Papildomas ugdymas organizuojamas popietinių veiklų metu.

Mokyklos bendruomenė visuomet laiku reaguoja į tėvų poreikius ir lūkesčius vaiko atžvilgiu, vaiko ugdymo kultūrą įvairovės bei vaiko ugdymo modelių, kuriuos jiems gali pasiūlyti Mokykla, priimtinumą tėvams. Mokykla yra atvira vietos bendruomenės poreikiams bei tradicijoms dalyvaudama mikrorajono bendruomenės renginiuose, šventėse, įvairiuose projektuose, tarp jų ir skatinančiuose fizinį aktyvumą. Vaiko ugdymosi pasiekimai nuolat stebimi, vertinami, kaupiami sutarta forma ir aptariami individualiai su vaikais, jų tėvais.

1.5. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima

Aktyvus šeimos dalyvavimas vaiko ugdymo(si) procese, glaudžiai bendradarbiaujant su mokytojais – viena svarbiausių sąlygų laiduojant kryptingą vaiko ugdymą. Mokytojų ir vaiko tėvų bendradarbiavimas sudaro sąlygas ugdymo tęstinumui. Derinant šeimos ir mokytojų lūkesčius, numatomi ir kartu siekiami ugdymo(si) tikslai bei uždaviniai, siekiama abipusio dialogo ieškant išečių išskylančioms vaiko problemoms spręsti. Tėvai skatinami bendradarbiauti ugdymo procese įvairiomis formomis:

Individualūs pokalbiai su vaiko tėvais, vaiko pažangos įvertinimas, vaiko veiklos aplanko analizavimas (individualiu lygmeniu).

Bendri grupės vaikų – tėvų projektai: parodėlės, išvykos, šventės, koncertai (grupės bendruomenės lygmeniu).

Šeimos narių aktyvus dalyvavimas grupių edukaciniuose projektuose, sportinė bei meninė saviraiška Mokyklos renginių metu (Mokyklos bendruomenės lygmeniu).

1.6. Parama vaikų ugdymui(si), mokytojams ir šeimoms

Parama vaikų ugdymui(si), mokytojams ir šeimoms – Mokykloje pasižymi komandiniu administracijos, Vaiko gerovės komisijos, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų darbu bei apimama šias paramos teikimo kryptis:

- Mokytojai veikia numatydami galimas ugdymo(si) kliūtis ir jų prevencijai iš anksto parenka vaikų ugdymo(si) poreikius atitinkančias priemones ir būdus, kad pašalintų atskirties tikimybę;
- Švietimo pagalbos specialistų pagalba vaikams orientuojama į fizinių funkcijų lavinimą, pažinimo bei mąstymo operacijų ir kalbos vystymą, jeigu vaikai patiria savitų ugdymosi sunkumų arba jų raida neatitinka amžiaus;
- Švietimo pagalbos specialistai teikia mokytojui pagalbą, orientuotą į ugdymo(si) proceso optimizavimą, kartu aptardami vaikų poreikius, ugdymo(si) galimybes ir planuodami ugdymo(si) aplinką ir procesą, kad vaikai nepatirtų dalyvavimo ir ugdymo(si) kliūčių.

Vykdomi individualūs vertinimai. Reguliariai stebima vaikų pažanga ir reaguojama į pasikeitimus. Vykdomas ugdymo(si) galimybių aptarimas ir planavimas. Specialistai dalyvauja grupės veikloje. Siūlomi įvairūs mokymo metodai ir priemonės. Kuriamos stimuliuojančios ir pritaikytos ugdymo(si) erdvės. Pateikiamos rekomendacijos dėl ugdymo programų pritaikymo, individualizavimo ir tinkamų ugdymo metodų. Organizuojami mokymai, pristatomi pranešimai mokytojams apie naujausius ugdymo metodus ir geriausias praktikas. Sudaromos pritaikytos ir individualizuotos ugdymo programos, kurios tenkina kiekvieno vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai įtraukia tėvus (globėjus, rūpintojus) į bendradarbiaujančią komandą, juos konsultuoja: individualūs susitikimai, atvirų durų dienos, informaciniai susirinkimai, specializuoti seminarai. Mokykla inicijuoja bendradarbiavimą su išorinėmis vaikų ugdymo, švietimo pagalbos teikimo institucijomis, centrais, nevyriausybinėmis organizacijomis, tarpininkauja šeimoms ir kitoms institucijoms sprendžiant vaikų teisių, ugdymo ir pagalbos vaikams klausimus.

1.7. Regiono ypatumai ir Mokyklos savitumas

Mokykla yra puiki vieta vaikams, kurioje jie gali ne tik mokytis, bet ir mėgautis gamtos teikiamais privalumais. Įsikūrusi Karoliniškių seniūnijos pakraštyje, Mokykla siūlo vaikams galimybę žaisti ir mokytis šalia žalumos, kuri skatina aktyvų ir sveiką gyvenimo būdą.

Butent tai paskatino daugiau dėmesio skirti gamtomoksliniam ugdymui. Esant galimybei, Mokykloje organizuojamos įvairios išvykos ir ekskursijos į netoliese esančias vietas. Gamtomokslinis ugdymas mūsų Mokykloje ne tik teorinis, bet ir praktinis, suteikiantis vaikams bendrauti su gamta, tyrinėti aplinką ir lavinti savo kūrybiškumą bei smalsumą. Jie susipažįsta su regiono istorija, eksperimentuoja, įgyja žinių stebint, veikiant spontaniškai, dalijasi žiniomis, idėjomis, patirtimi tarpusavyje ir su mokytojais, ugdomi gebėjimą orientuotis artimiausioje socialinėje aplinkoje. Tėvai skatina ir palaiko mokytojų iniciatyvą vaikus ugdyti ir už Mokyklos ribų.

Mokykloje veikia viena ankstyvojo amžiaus grupė, trys ikimokyklinio ugdymo grupės bei dvi priešmokyklinio ugdymo grupės, ugdomąją veiklą vykdančios pagal priešmokyklinio ugdymo programą.

Ankstyvojo amžiaus grupė, atliepiant šeimų poreikius, formuojama iš mišraus amžiaus vaikų nuo 1,5 iki 3 metų. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupės atitinkamai komplektuojamos iš vieno amžiaus vaikų.

Puoselėjant nacionalines bei valstybines tradicijas, Mokykloje švenčiamos kalendorinės bei minimos valstybinės šventės. Pasitelkiant tėvų bendruomenę, kuriamos savitos tradicijos, užtikrinančios šeimų poreikį siekti sėkmingos vaikų socializacijos.

Mūsų Mokykla – tai Mokykla, aktyviai ir kompetentingai padedanti tėvams (globėjams) ugdyti vaikus nuo ankstyvosios vaikystės siekiant tinkamo pasirengimo mokyklai ir laiduojanti ugdymo(si), mokymo(si) tęstinumą pradinėje mokykloje.

Mokykla skirta vaikams ugdytis gimtąją rusų kalbą bei įvairių tautybių ar mišrių šeimų, taip pat užsieniečių, atvykusių į Lietuvą gyventi ir dirbti, rusakalbiams vaikams ugdyti.

Mokykloje sudaryta vaikui natūrali, džiugi aplinka, saugoma ir stiprinama vaikų fizinė ir psichinė sveikata, sudaromos plačios galimybės iniciatyvai, kūrybiškumui, savarankiškumui reikštis. Vaikui garantuojamos teisės ir galimybės: gyventi saugioje aplinkoje; jaustis mylimam ir vertingam.

Prioritetinės ugdymo sritys

→ **Socialinė** Atsižvelgiant į vaiko kultūrinę ir socialinę patirtį, puoselėjant tautinį identitetą bei individualias vaiko galimybes, siekiama padėti vaikui sėkmingai integruotis į visuomenę. Vaikai skatinami

bendradarbiauti, bendrauti, rūpintis savimi ir aplinkiniais, gerbti kitus, mokytis spręsti konfliktus taikiai ir išreikšti savo emocijas tinkamais būdais.

→ **UDM** Ugdymo turinys planuojamas lanksčiai, atsižvelgiant į vaikų poreikius, gebėjimus ir interesus. Mokytojai prisitaiko prie vaiko raidos, savijautos, leidžiant ugdymui būti dinamiškam ir reaguoti į kintančias situacijas. Veiklos pagrįstos žaidimu, tyrinėjimu ir patyrimu, skatinančiu vaikų aktyvumą ir savarankiškumą. Į ugdymą integruojamos pagrindinės sritys – socialinė, pažintinė, kalbinė, kūrybinė ir fizinė. Aplinka laikoma aktyviu ugdymo veiksnium, kuris nuolat atnaujinamas ir pritaikomas vaikų poreikiams, skatindamas jų iniciatyvą ir atradimus.

1.8. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Mokykloje dirba kvalifikuoti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai, meninio ugdymo mokytoja, fizinio ugdymo mokytojas, lietuvių kalbos mokytojos, švietimo pagalbos specialistai: logopedai, socialinis pedagogas, specialusis pedagogas, psichologas ir mokytojo padėjėjai. Mokyklos mokytojai nuolat tobulina savo kvalifikaciją, kuria ir įgyvendina projektus, atlieka apklausas, dalyvauja ilgalaikėse kvalifikacijos tobulinimo programose, dalyvauja darbo grupėse, komisijose. Mokykloje aktyviai veikianti vaiko gerovės komisija, kuri ne tik atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pirminį įvertinimą ir teikia siūlymų Mokyklos vadovui dėl specialiojo ugdymo šiems vaikams skyrimo, esant reikalui, siūlo tėvams (globėjams, rūpintojams) vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius įvertinti Vilniaus pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, bet ir operatyviai sprendžia visus vaiko gerovės klausimus: adaptacijos, sėkmingo bendravimo, įsitraukimo, maitinimosi, poilsio ir pan. Teikia konsultacijas bei rekomendacijas tėvams, Mokyklos mokytojams.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Ikimokyklinio ugdymo turinys sudarytas remiantis šiais principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę:

1. **Humaniškumo principas.** Pagarba vaiko asmenybei; teisės jam gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį garantavimas. Pagarbą vaikui grindžiame kiekvieno vaiko asmenybės pažinimu ir pripažinimu. Stengiamasi, kad suaugusiojo poveikis būtų nukreiptas į vaiko prigimtinių poreikių tenkinimą, o darbo metodai skatintų pasitikėjimu ir pagarba grindžiamą ugdymo proceso dalyvių bendravimą ir bendradarbiavimą. Vaikų kultūrą pripažįstame kaip didžiausią vertybę.

2. **Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas.** Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesusplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra

ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si).

3. **Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas.** Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida. Kiekvienas vaikas ugdosi savo tempu ir pasiekia optimalų pagal savo potencines galias pasiekimų žingsnį.

4. **Kontekstualumo principas.** Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atvirose artimiausios socialinės kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo.

5. **Žaismės principas.** Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla.

6. **Integralumo principas.** Kasdienė ugdytinių veikla integruojama vieną į kitą; sudaromos sąlygos vaiko (bręstančios asmenybės) ir visuomenės sociokultūrinės integracijos prielaidoms formuotis. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas.

7. **Sociokultūrinio kryptingumo principas.** Ugdymas(is) grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei.

8. **Šeimos ir Mokyklos partnerystės principas.** Mokykla ir šeima bendradarbiauja užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai (globėjai, rūpintojai) ir Mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

9. **Įtraukties principas.** Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdyt(is), plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymo(si) poreikių įvairovę.

10. **Reflektyvaus ugdymo(si) principas.** Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas.

11. **Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas.** Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdieniui rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.

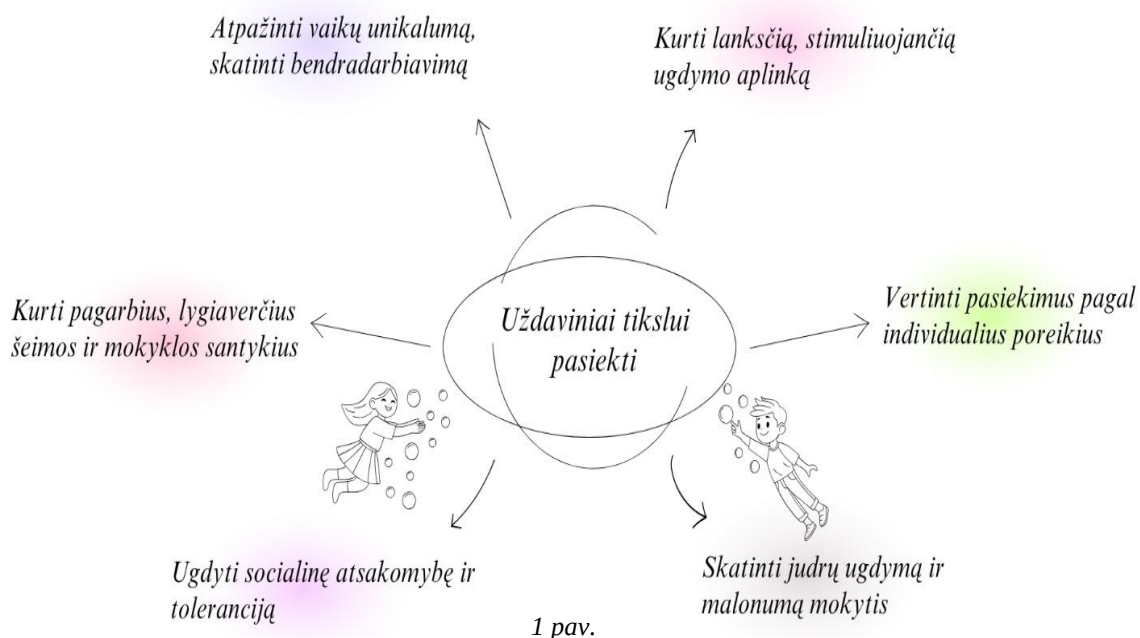
12. **Ugdymo tęstinumo principas.** Ugdymas organizuojamas nuo ankstyvojo amžiaus iki ketvirtos klasės. Glaudžiai bendradarbiaujant su šeima, tęsiamas šeimoje pradėtas pozityvus vaiko ugdymas.

3. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

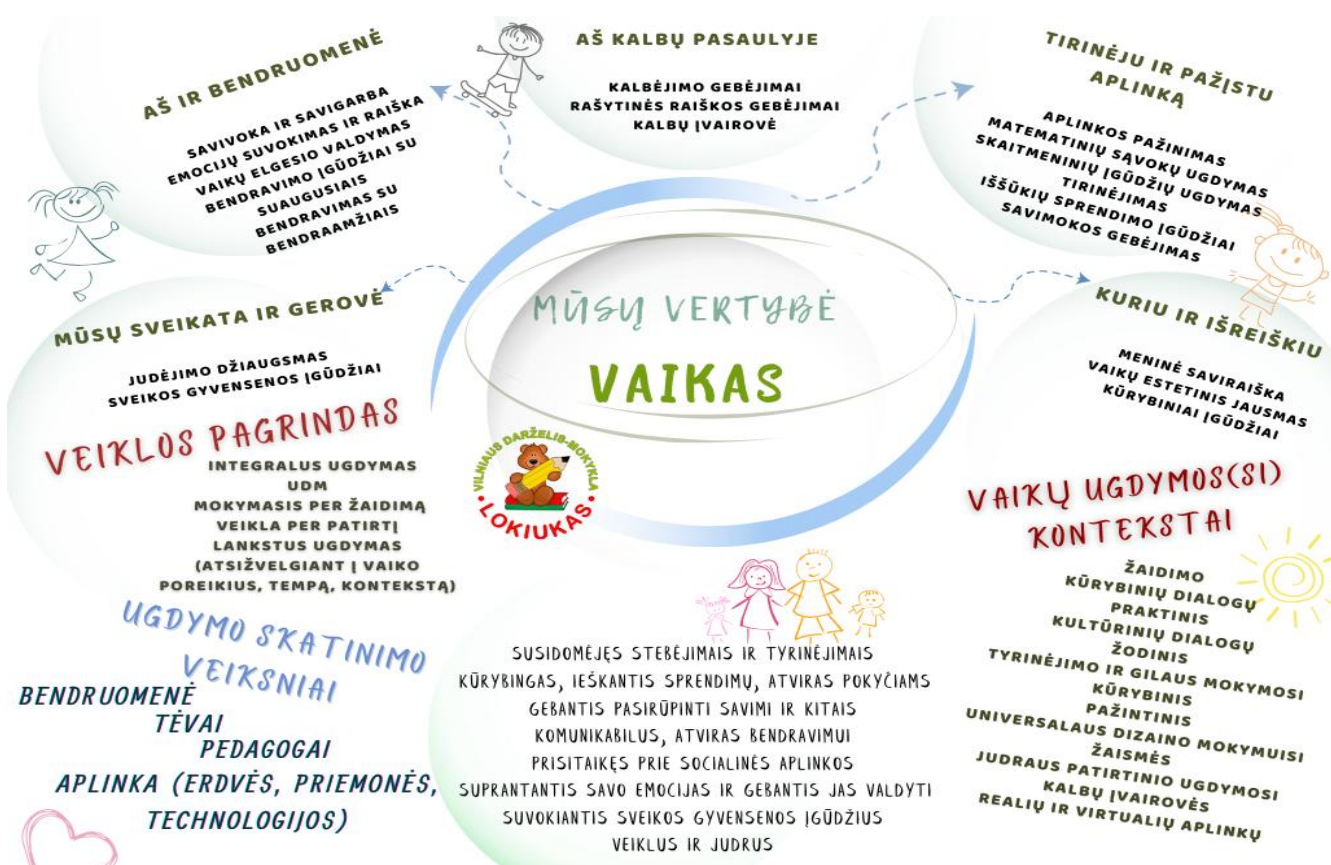
- *Pasitikėjimo ugdymas.* Skatinti vaikų savarankiškumą ir gebėjimą atlikti užduotis pagal jų galias, ugdant pasitikėjimą savimi ir mokėjimą organizuoti savo veiklą.
- *Rūpinimasis savimi ir kitais.* Plėtoti atsakomybės už savo sveikatą ir pagalbos vienų kitiems įgūdžius, ugdant empatiją ir bendradarbiavimą.
- *Kultūrinis ir socialinis jautrumas.* Suteikti vaikams galimybes pažinti skirtingas kultūras ir ugdyti pagarbą kitų nuomonei bei tradicijoms.
- *Komunikacijos gebėjimai.* Skatinti vaikų komunikacinius įgūdžius, išreiškiant mintis ir jausmus, mokant klausytis ir dalintis nuomonėmis.
- *Lankstus mąstymas.* Skatinti kūrybiškumą, problemų sprendimą ir smalsumą, naudojant tyrinėjimus ir eksperimentus kaip mokymosi įrankius.
- *Kūrybiškumo ugdymas.* Palaikyti vaikų kūrybinę raišką per meną, žaidimus ir improvizaciją, ugdant jų vaizduotę ir lankstumą.
- *Mokėjimo mokytis pradmenys.* Užtikrinti mokymosi įgūdžių ugdymą, skatinant vaikų savirefleksiją ir nuoseklų tyrinėjimą bei mokymąsi iš patirties.

3.1. Ugdymo(si) rezultatai

Vaikai išmoksta pasitikėti savo jėgomis, savarankiškai atlikti užduotis ir priimti sprendimus. Jie rūpinasi savo sveikata ir gerove, gerbia kitus, aktyviai dalyvauja grupinėse veiklose, dalijasi ir padeda kitiems. Priimant įvairias kultūras ir socialinę įvairovę, ugdomas kultūrinis ir socialinis jautrumas. Vaikai geba aiškiai ir drąsiai bendrauti su kitais, išreikšdami savo mintis ir jausmus. Jie lanksčiai mąsto, ieško įvairių sprendimų ir prisitaiko prie naujų situacijų. Kūrybiškumo ugdymas leidžia vaikams išreikšti save per menines ir kūrybines veiklas, o mokėjimas mokytis pradmenys skatina savarankiškai organizuoti savo mokymosi procesą ir tyrinėti aplinką.

Remdamiesi savo Mokyklos ypatumais, suformulavome ugdymo programos koncepciją, apimančią pasiekimų sritis, ugdymo skatinimo veiksnius, kontekstus ir veiklos pagrindą, kurie atsispindi konceptualiaame ugdymosi modelyje.

2 pav. Vilniaus d/m „Lokiukas“ ugdymo(si) koncepcijos modelis

4. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

4.1. Ugdymo(si) proceso organizavimo pagrindas

Mūsų ugdymo(si) procesas – tai ne tik žinių perteikimas, bet ir asmenybės augimas, patirtimis grįstas mokymasis bei saviraiškos laisvė. Svarbu sudaryti sąlygas, kuriose kiekvienas vaikas galėtų augti pagal savo unikalų tempą, stiprinti gebėjimus ir atrasti naujas galimybes.

Ugdymo(si) pagrindą sudaro keturi svarbūs veiksniai:

Mokytojas. Mokytojas nėra vien tik žinių perteikėjas – jis yra vaikų palydovas jų atradimų kelyje. Jis kuria aplinką, kurioje vaikai jaučiasi saugūs, smalsūs ir įsitraukę į mokymosi procesą, skatina jų įsitraukimą spontaniškai tyrinėti, eksperimentuoti ir išbandyti kūrybines medžiagas bei priemones, sukuriant asmeninio pasirinkimo galimybes.

Tėvai. Ugdymas nesibaigia už mokyklos ribų – jis tęsiasi namuose ir bendruomenėje. Aktyvus tėvų dalyvavimas padeda vaikui formuoti pasitikėjimą savimi, ugdyti teigiamą požiūrį į mokymąsi ir stiprinti emocinę gerovę.

Bendruomenė. Vaikai auga ne tik šeimoje, bet ir bendruomenėje, kuri prisideda prie jų socialinių įgūdžių ugdymo. Įtraukimas į bendruomeninį gyvenimą skatina bendradarbiavimą, empatiją ir tarpusavio supratimą.

Aplinka. Kūrybiškai suplanuota, funkcionali ir estetiška ugdymosi aplinka yra raktas į sėkmingą mokymąsi. Tiek fizinės erdvės, tiek priemonės ir technologijos suteikia vaikams galimybę tyrinėti, kurti ir mokytis per patirtį, skatinant jų smalsumą ir pažinimą. Svarbiausia – sukurti aplinką, kurioje vaikas jaučiasi išgirstas, suprastas ir skatinamas augti būdamas savimi.

Mūsų lanksti ugdymo programa leidžia vaikams rinktis, atrasti ir augti ne tik žinių srityje, bet ir socialiai bei emociškai. Skatiname jų savarankiškumą, kritinį mąstymą ir gebėjimą pritaikyti žinias realiame gyvenime. Ugdymo(si) procese taikome įvairius *įtraukiojo mokymosi kontekstus*, apimančius metodus ir strategijas, kurios padeda sukurti vaikui palankią, įvairiapusę ir prisitaikančią ugdymosi aplinką, leidžiančią mokytis pagal individualius gebėjimus, užtikrinant aktyvų dalyvavimą ir pagarbą įvairovei.

Įtraukiojo mokymosi kontekstai

Žaidimo kontekstas – pagrindinis ugdymo metodas. Žaidžiant ugdomi visi vaikų gebėjimai. Žaidimas skatina pozityvias emocijas, padeda formuoti kalbiniam įgūdžiams, natūraliai sukoncentruoja dėmesį, stiprina kūrybines galias. Vaikai mokosi savarankiškai planuoti veiklą, pasirinkti priemones ir tvarkytis po jos.

Praktinis kontekstas – veikla, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentai. Vaikai per meninę ar pažintinę veiklą tyrinėja savo galimybes, atranda tinkamas raiškos priemones ir būdus.

Žodinis kontekstas – pokalbiai, diskusijos, pasakojimai, padedantys perteikti ir gauti informaciją, mąstyti, spręsti problemas, aptarti išgyvenimus bei meno kūrinius.

Kūrybinis kontekstas – ugdomas kūrybiškumas ir saviraiška, organizuojamos inscenizacijos, šokiai, kūrybinių darbų parodos, aplinkos pritaikymas tyrinėjimui ir eksperimentavimui.

Pažintinis kontekstas – edukacinės ekskursijos, išvykos, padedančios plėsti akiratį, pažinti aplinką, lavinti loginį mąstymą, atmintį ir vaizduotę.

Universalaus dizaino mokymuisi kontekstas – visiems vaikams prieinama aplinka ir metodai, padedantys kiekvienam įsitraukti ir mokytis pagal savo gebėjimus.

Žaismės kontekstas – per žaismę kuriama motyvuojanti, emocijas įtraukianti, įsitraukimą skatinanti aplinka.

Judraus patirtinio ugdymosi kontekstas – ugdymasis per judėjimą ir kūno patirtis, stiprinant fizinį aktyvumą ir savęs pažinimą.

Kultūrinių dialogų kontekstas – atvirumas kitoms kultūroms, vertybių pažinimas, pagarba įvairovei ir tarpkultūrinis bendravimas.

Kalbų įvairovės kontekstas – pagarba skirtingoms kalboms ir jų integravimas į ugdymo procesą, daugiakalbystės skatinimas.

Tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstas – vaikų smalsumo skatinimas, gilus įsitraukimas į mokymosi procesus, individualus pažinimo kelias.

Realijų ir virtualių aplinkų kontekstas – derinamos fizinės ir skaitmeninės erdvės, padedančios praturtinti vaikų patirtį, integruoti šiuolaikines technologijas.

Kūrybinių dialogų kontekstas – vaikų ir mokytojų bendras kūrybinis mąstymas, idėjų, saviraiškos laisvė, kuri padeda plėtoti komunikaciją ir bendradarbiavimą.

Didelis dėmesys skiriamas **projektiniam darbui**. Mokyklos mokytojai su vaikais ir jų tėvais kiekvienais metais aktyviai dalyvauja naujuose projektuose, kurie vykdomi mūsų Mokykloje. Projektų temos pasirenkamos atsižvelgiant į visuomenės raidos tendencijas, kuriamos sąlygos, padedančios vaikui tenkinti prigimtinius, socialinius, pažintinius poreikius.

4.2. Ugdymo ir raidos teorijos

Mūsų Programa grindžiama pagrindinėmis vaiko raidos teorijomis ir šiuolaikiniais ugdymo metodais:

Pagrindiniai poreikiai, emocijos ir pažinimas (A. Maslow, E. Erikson)

Svarbiausias mūsų Programos prioritetas yra pagrindiniai vaikų poreikiai, į kuriuos būtina atsižvelgti. Mūsų Programa inicijuojamas aplinkos, kurioje vaikai jaučiasi fiziškai ir emočiškai saugūs, kūrimas. Svarbu, kad vaikams suteikiama galimybė rinktis veiklą ir patiems ugdytis. Toks požiūris į vaiko pažinimą sudaro Programos pagrindą ir padeda vaikams jaustis kompetetingiems, priimti sprendimus ir ugdytis.

Loginis mąstymas ir samprotavimas. (J. Piaget)

Programoje formuojama aplinka ir inicijuojamos veiklos, skatinančios pažintinį vaiko ugdymą. Individualiai pasiūlydami vaikams įvairaus sudėtingumo klausimus, mokytojai kuria ugdymosi pasaulį, kurį vaikai gali įveikti. Programa suteikia vaikams daug galimybių veikti su konkrečiais daiktais ir atrasti jų loginę seką. Mokytojai apsvarsto vaikų patirtį ir skatina juos bendrauti su kitais, sužinoti kitoki požiūrį.

Socialinis bendravimas ir ugdymas. (L. Vygotsky)

Socialinis bendravimas yra raktas į vaiko ugdymą. Be to, pagal Programą, ugdymas grupėje remiasi vaikų veiklos ir kalbos stebėjimais bei fiksavimu. Vygotsky'o terminais, taip nustatoma jų „artimiausia raidos zona“. Turėdamas šią informaciją mokytojas gali suteikti tokios patirties, kurios užteks vaikams pereiti į aukštesnį ugdymosi lygį.

„Reggio Emilia“ ugdymo metodas

Pagal šį ugdymo metodą mokytojas kuria į vaiką orientuotą kontekstinį ugdymą, skirtą vaiko kūrybingumui ugdytis. Sumodeliuoja priemones ir aplinką, kad ji pažadintų vaikų tyrinėjimus, idėjas, kad vaikams kiltų naujų klausimų.

STEAM ugdymo metodas

Tai integralus, į kompleksišką tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą orientuotas mokymo metodas. Taikant savo Programoje STEAM metodą vaikų gebėjimai yra lavinami šiose srityse: gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, meno, matematikos.

Universalaus dizaino mokymasis

Tai sėkmingas visų vaikų dalyvavimas bendrame ugdymosi procese, eliminavus ugdymo aplinkos barjerus, pasitelkiant ugdymo metodų ir priemonių įvairovę. Vaikų įvairovė aprėpia kalbos, kultūrinius, socialinius, sveikatos ir kitus skirtumus bei specialiuosius ugdymosi poreikius.

Daugialypis intelektas. H. Gardner.

Atsižvelgiant į Gardnerio mintis apie atvirą tarpasmeninių santykių ir uždara asmenybinių intelektą, socialinių įgūdžių ugdymas yra toks pats svarbus kaip ir ugdymo(si) turinio perteikimas. Programoje kartu su tradiciniais mokslais (kalba, matematikos pradžios, gamtos pažinimas, socialiniai pagrindai) skatinama daug fizinės veiklos ir galimybių tyrinėti aplinką.

5. IKIMOKYKLINIO UGDYMO SRITYS

Ugdymo turinys išdėstomas atspindint vaiko sričių ugdymą. Sudarant ugdymo turinį, vadovaujamosi Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis. Turinyje atskleidžiami bendrieji sričių ugdymo tikslai, numatomos veiklos kryptys, konkretizuojami uždaviniai, priemonės ir būdai jiems pasiekti. Planuojant ugdymą, vadovaujamosi pasirinktu planavimo principu – teminiu, projektiniu, mišriu, orientuojantis į ugdytinas sritis: „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

Ugdymo turinys pritaikomas atsižvelgiant į individualias ypatybes, patirtį, polinkius bei vakų gebėjimus.

5.1 Aš ir bendruomenė

Šios srities ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose kryptyse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu. Taikydami vaikams skirtas papildytosios realybės technologijas, atlikdami eksperimentus, kurdami modelius, kurie nematoma padaro matomą. Mokytojo padedami, vaikai tyrinėja ir mokosi pajusti savo asmeninės erdvės ribas, suprasti savo privatumą ir reaguoti į asmeninės erdvės ribų pažeidimą. Vaikai aiškina, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali. Ugdymosi veiklos skatina plėtoti tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo ir mokėjimo mokyti gebėjimus bei tautinio ir pilietinio tapatumo jausmą.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA		
Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.		
Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
Vaikai grupėje randa popierinius berniuko ir mergaitės siluetus.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	- Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis. - Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. - Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko. Krykštauja, kai jam paplojama, jis pagiriamas.
	Pasiekimai	- Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. - Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. - Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. - Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	- Pasako savo vardą. Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą, drabužius ir daiktus. - Paklaustas: „Kas tu esi berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako: „Berniukas“ arba „Mergaitė“. - Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. weyrtu]
	Pasiekimai	- Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. - Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.

Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. • Jeigu pasiekia, pats pasiima daiktą ar žaislą; valgo beveik be suaugusiojo pagalbos; bando pats apsilvilti, apsiauti,; atsisėgti ir užsisėgti sagas, užsirišti raištelius – nori viską daryti pats, nors ir nelabai sekasi; jeigu kas nepavyksta, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
	Pasiekimai	• Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir ko nori kitas asmuo. • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina. • Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė grupėje ir kt.).
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Parodo save kūdikį iš namų atsinešiose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis. • Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. • Pastebi bendraamžių reiškiamus simpatijos, draugiškumo, prieraišumo jausmus ir atsako tuo pačiu; gerbia ir užjaučia neįgalius, senyvo amžiaus žmones. • Rinkdamasis veiklą, planuodamas ją įvardina gebėjimus, kas sekasi gerai, o kas prasčiau. • Piešia šeimą, įvardindamas save jos dalimi, pasakoja apie ją.
	Pasiekimai	• Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų. • Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA		
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Vaikai grupėje randa „Emocijų termometrą“. • Ant sienų pakabinti veideliai su emocijomis.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Bando valdyti neigiamus jausmus: stengiasi įveikti liūdesį, atsiskyrus nuo mamos ir tėčio. • Reiškia emocines būsenas: savo nuotaika atsako į suaugusiojo nuotaiką, rodo simpatiją kitam, bando padėti, paguosti. • Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau įžvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan.
	Pasiekimai	• Džiaugsimą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. • Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsimą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsimą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. • Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia). • Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.

Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Pastebi draugo emocinę būseną: kartu džiaugiasi, paguodžia, paglosto. • Žaisdamas, kūno raišką, mimiką imituoja įvairias emocines būsenas.
	Pasiekimai	• Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoją (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Gerbia ir užjaučia sergančius ir sužeistus; atidus ir dėmesingas gyvūnams, globoja grupėje esančius augalus. • Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ • Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. •
	Pasiekimai	• Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoją (pvz., stengiasi paguosti, padėti). • Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna). • Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Domisi, kas atsitiko, paguodžia, mėgina spręsti iškilusią bėdą. • Laikydamasis taisyklių, moka paaiškinti, motyvuoti vienokį ar kitokį savo elgesį. • Susipeša su draugu dėl žaislo. Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.
	Pasiekimai	• Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardiją situacijas, kuriose jie kilo. • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). • Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. • Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
VAIKŲ ELGESIO VALDYMAS		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.		
Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsijaudrinęs geba nusiraminti.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Randa grupėje blizgių daiktų, ant kurių paviršių mato savo išvaizdą. • Randa savo nuotrauką.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. • Vaikai žaidžia ne vienas su kitu, o su auklėtojomis: stengiasi į save atkreipti auklėtojų dėmesį, kuo daugiau su jomis bendrauti fiziškai ir emociškai.
	Pasiekimai	• Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. • Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.

Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	•Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. •Kalbasi apie bendravimo bei elgesio taisykles; gerbia kitus ir save, paklūsta taisyklėms.
	Pasiekimai	•Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka. •Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). •Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	•Bando tartis dėl norimo žaislo. •Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. •Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes. •Noriai pasilieka grupėje; šiek tiek pažaidžia gretimoje grupėje.
	Pasiekimai	•Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. •Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. •Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	•Tariasi dėl bendros veiklos siekdamas tarpusavio supratimo interesų, nuomonių bendrumo, išgyvenimų panašumo; bendrauja su kartu kuriančiais draugais, auklėtojomis. •Laikydamasis taisyklių, moka paaiškinti, motyvuoti vienokį ar kitokį savo elgesį. •Sutaria su suaugusiais ir vaikais; draugiškai pasiskirsto socialinių, vaidmeninių ir muzikinių žaidimų vaidmenis; kartu su vaikais, suaugusiais kuria trumpas sceneles su ir be žodžių, dekoruoja vaidinimui skirtą vietą, vaidina trumpas žinomas pasakėles ir istorijas. •Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. •Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. •Pasakęs auklėtojai, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. •Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.
	Pasiekimai	•Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. •Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. •Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros. •Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.). •Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.
BENDRAVIMO ĮGŪDŽIAI SU SUAUGUSIAIS		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.		
Esminis gebėjimas. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Vaikai randa grupėje daiktų meniniam žaidimams žaisti (kartu su mokytoja).		

Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nusišuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. • Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Vaikas traukiasi nuo naujo, didelio daikto; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą.
	Pasiekimai	• Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, • laukdamas pritrimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijoti nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų. • Verčia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas mokytojo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Į suaugusius ir vaikus kreipiasi malonia veido išraiška; naudoja tarp bendraamžių populiarius kontaktų užmezgimo būdus. • Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. • Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojo padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislų pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. • Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenkiamas, bando tai padaryti pats.
	Pasiekimai	• Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese. • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Gerbia kitus ir laukia, tikisi jų pagarbos įvairios veiklos metu. • Iš suaugusiojo laukia, tikisi savęs kaip asmenybės vertinimo. • Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairo, kūrą ir su kuo žaisti. • Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, kūrą kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, kūrą padarė. • Vaikas kalbasi su į grupę pakviestu svečiu, stebėdamas jo veiklą ir pats bando kartoti, piešti.
	Pasiekimai	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta kūrą nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, kūrą nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Stengiasi laikytis susitarimų. • Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę. • Padeda auklėtojui grupės reikalais ir žaislų tvarkyme. • Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. • Susijaudinęs atsako deklamuoti eilėraščių per šventę, nors auklėtojas to ir prašo. • Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.

	Pasiekimai	• Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentary. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar Mokyklos kieme. • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
BENDRAVIMAS SU BENDRAAMŽIAIS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Grupės aplinkoje randa paveikslėlius su vaikų tinkamu ir netinkamu elgesiu. • Grupėje atsiranda kitų šalių simboliai, žemėlapiai.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Žaidžia greta arba trumpai su draugu. • Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. • Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko.
	Pasiekimai	• Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Stato su draugu vieną bokštą. • Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. • Sutaria su bendraamžiais; žaidžia su vienu ar dviem vaikais, dalyvauja grupiniuose žaidimuose. • Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. • Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.
	Pasiekimai	• Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.

Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Žaidžia kolektyvinius žaidimus; • Vaikai supranta kito norą žaisti kartu. • Paslaugus, padeda kitiems. • Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. • Netrukdo kitiems vaikams, dalinasi žaislais. • Vaikai tyrinėja grupę lankančių, iš kitų kraštų atvykusių vaikų šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą (tradicijas, maistą, aprangą ir pan.).
	Pasiekimai	• Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariai dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaikia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko. • Vaikai aiškinasi ir išbando pagarbios, tolerantiškos sąveikos su kitų socialinių, tautinių ir kultūrinių bendruomenių žmonėmis būdus.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Pastebi bendraamžių reiškiamus simpatijos, draugiškumo, prieraišumo jausmus ir atsako tuo pačiu. • Piešia geriausio draugo portretą. • Žaidžia su kitais vaikais stalo žaidimus ir pan. • Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. • Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. • Stengiasi išsiaiškinti savo panašumus ir skirtumus. • Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą. • Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. • Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis. • Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.
	Pasiekimai	• Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. • Keičiasi patirtimi, informacija. • Veikia kartu su kitais, fantazuoja, kuria. • Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.

5.2. Aš kalbų pasaulyje

Vaikas mokosi kalbėti, klausytis, suprasti ir reikšti mintis įvairiais būdais – žodžiu, vaizdu, ženklų ar judesiu. Kalba tampa mąstymo, saviraiškos ir bendravimo priemone, o vaiko patirtis plečiasi girdint, vartojant ir tyrinėjant įvairias kalbas. Vaikas pradeda domėtis rašytine kalba, raidėmis, ženklais bei jų prasme. Kalbos pasaulis – tai ne tik žodžiai, bet ir simboliai, garsai, vaizdai, kultūros, per kurias vaikas

pažįsta save ir kitus. Mokytojai, kurdami ugdymo turinį, pasinaudoja grupėje esančia kalbų įvairove. Programa skatina vaikus mokytis apie kultūrinę įvairovę per kalbą, tiek per jų gimtąją kalbą, tiek per kitas kalbas. Tai ne tik atveria galimybes susipažinti su kitomis kultūromis, bet ir ugdo tarpkultūrinius gebėjimus, didina toleranciją ir supratimą. Tėvai, atstovaujantys skirtingoms kultūroms, gali padėti organizuoti kalbos ir kultūros veiklas, pasidalindami tradicijomis ir papročiais.

KALBĖJIMO GEBĖJIMAI		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalbėti ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas. Esminis gebėjimas. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalijasi patirtimis, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria pasakojimą.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Ant sienos pateikti emocijų paveikslėliai su sakiniais, vaikai laisvai renka ir perkelia jausmus į dienos „emocijų žemėlapi“. Vaikas įvardija, kaip jaučiasi. Tai vyksta ratu, pokalbyje arba individualiai, pagal vaiko norą. • Vaidybinio žaidimo zona su lėlėmis, dekoracijomis, mikrofonu ir scenos erdve. • Planšetė su įrašymo funkcija padėta laisvo naudojimo zonoje, vaikai kviečiami įrašyti savo pasakojimus ar žodžius.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Garsu ar žodžiu reaguoja į jį supančius žmones ir reiškinius. • Mėgdžioja girdėtus garsus, taria pirmuosius žodžius. • Įsitraukia į paprastus pokalbius, pasisveikina, atsako ar užduoda paprastą klausimą. • Vaikas išreiškia mintis pasirinktu būdu – žodžiu, gestu, piešiniu ar simboliu.
	Pasiekimai	• Reaguoja į kreipinį, atpažįsta dažniausiai girdimus žodžius. • Supranta paprastus nurodymus. • Pradedą vartoti žodžius norams ar emocijoms išreikšti. • Vaikas geba išreikšti mintį naudodamas skirtingas raiškos formas – kalbą, kūno kalbą, vaizdą ar simbolius.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Kalba trumpais sakiniais apie save, artimuosius, veiklą. • Užduoda klausimus, domisi kitų pasakojimais. • Įsitraukia į pokalbius, pasakoja girdėtas istorijas ar įvykius. • Kalba laisvai, kai pasiruošęs, nepertraukiamas, neišskubinamas.
	Pasiekimai	• Taisyklingai taria žinomus žodžius, jungia juos į sakinį. • Supranta ir laikosi pokalbio eigos (klausosi, atsako). • Vartoja žodžius apibūdinti objektus, emocijas ar veiksmus. • Vaikas kalba savo tempu, drąsiai, kai jaučiasi pasiruošęs, ir išlaiko dėmesį pokalbyje.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Kuria trumpus pasakojimus apie savo patirtis. • Palaiko pokalbį, įsiklauso, reaguoja į kitų žodžius. • Žaidžia vaidmeninius kalbinius žaidimus. • Naudoja planšetę žodžiams įrašyti ar istorijai atkurti.
	Pasiekimai	• Kuria prasmingus sakinius, vartodamas įvairius žodžių tipus. • Geba pasakoti nuosekliai – turi pradžią, vidurį, pabaigą. • Vartoja kalbą aiškindamas, pasakodamas ar siūlydamas sprendimus. • Vaikas įrašo ar atkuria pasakojimą naudodamas skaitmeninę priemonę.

Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Kalba aiškiai, sklandžiai, pasakoja apie įvairias situacijas. • Veda dialogą, derina savo kalbą prie klausytojo. • Išsako savo nuomonę, ją argumentuoja.
	Pastiekimai	• Kuria pasakojimą su logine struktūra. • Supranta kalbos paskirtį įvairiose situacijose. • Naudoja kalbą kaip mąstymo, mokymosi ir bendravimo priemonę.
RAŠYBINĖS KALBOS GEBĖJIMAI Vertybinių nuostatų. Turi galimybę tyrinėti rašytinę kalbą, ženklus ir simbolius kaip saviraiškos priemonę – piešti, braižyti, mėgdžioti raides ir kurti prasmę. Esminis gebėjimas. Vaikas pradeda suprasti, kad ženklai, raidės ir žodžiai gali perteikti prasmę, ir tyrinėja rašytinę kalbą įvairiais jam priimtinais būdais.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Grupėje paruoštas rašymo kampelis su raidžių dėlionėmis, vaikų vardų kortelėmis, laisvo piešimo sąsiuviniais ir skaitmeniniu ekranu. • Kampelis su istorijos sekos kortelėmis (pradžia, vidurys, pabaiga), klėjais, pieštukais ir galimybe kurti knygeles.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Piešia, brauko, palieka žymę įvairiomis priemonėmis. • Domisi ženklais ar jų atvaizdais (pvz., simboliais, etiketėmis, kortelėmis). • Mėgdžioja suaugusiųjų ar vaikų rašymą. • Tyrinėja rašymo priemones (pieštuką, teptuką, flomasterį).
	Pastiekimai	• Supranta, kad piešinys ar ženklas gali turėti reikšmę. • Pradeda piešti „raidžių linijas“ (žymės, brūkšniai). • Palieka sąmoningą žymę (taško, brūkšnio, linijos) konkrečioje vietoje. • Naudoja tą pačią priemonę ar gestą pakartotinai – formuoja įprotį ženklinti.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Imituoja raides, simbolius, žodžius. • Kuria ženklus piešiniuose, priskiria jiems reikšmę. • Naudoja „rašymo“ priemones žaidime.
	Pastiekimai	• Naudoja simbolius, ženklus, kartais raides žodžiams žymėti. • Piešiniuose naudoja ženklus kaip tekstą. • Supranta, kad rašytinė kalba perteikia žodinę mintį.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Naudoja įvairias rašymo priemones simboliams ir „raidėms“ kurti. • Rikiuoja raides pagal matytus žodžius ar ženklus. • Žaidžia „rašytojo“ žaidimus, kur rašo ar „rašinėja“ draugams ar žaislams.
	Pastiekimai	• Atpažįsta kelias raides, bando užrašyti savo vardą. • Susidomi tekstu, raidžių struktūra. • Pradeda jungti garsą su raide (pvz., „m“-mama).
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Kuria žodžius naudodamas raides, atkartodamas jų tvarką. • Domisi rašymo skirtumais (rašymas ranka, spausdinimas).

	Pastiekimai	• Rašo atskiras raides, žodžius, bando kurti sakinius. • Supranta ryšį tarp sakininės ir rašytinės kalbos. • Tyrinėja knygas, tekstus, skiria pasakojimo elementus.
KALBŲ ĮVAIROVĖ		
Vertybinė nuostata. Vaiko teisė būti suprastam ir priimtam su savo kalba, kilme ir kultūra. Esminis gebėjimas. Vaikas atpažįsta kalbų įvairovę, domisi kitomis kalbomis, supranta, kad žmonės kalba skirtingai, bet vis tiek gali susikalbėti.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Knygos, dainelės, pasakos skaitomos ir dainuojamos skirtingomis kalbomis. • Vaikų vardai rašomi jų gimtąja kalba ant spintelių, darbelių ar žurnalų. • Mokytojas vartoja žodžius iš vaikams pažįstamų kalbų ir paaiškina jų reikšmę. • Vaikai kuria knygeles su žodžiais dviem kalbomis. • Skaitmeninės priemonės naudojamos kalbų įrašymui, klausymuisi ar vertimui. • Vaiko šeimos nariai kviečiami papasakoti apie savo kalbą ir kultūrą grupėje.
	Pastiekimai	• Vaikas reaguoja į girdimus žodžius jam suprantama kalba.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Kartais vartoja žodžius ar frazes iš kelių kalbų. • Domisi, kaip vienas žodis skamba skirtingomis kalbomis. • Vaikas pasakoja apie save ar įvykius gimtąja ar jam artima kalba.
	Pastiekimai	• Supranta, kad žmonės gali kalbėti skirtingai. • Atpažįsta skirtumus tarp savo ir kitų kalbų.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Lygina žodžius ar garsus skirtingomis kalbomis. • Kuria pasakojimus ar knygeles vartodamas daugiau nei vieną kalbą.
	Pastiekimai	• Parodo susidomėjimą skirtingomis kalbomis. • Vartoja dvi kalbas viename pasakojime ar žaidime.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Kuria dvikalbes knygeles ar istorijas (pvz., su vertimais). • Domisi, kaip vienas žodis skamba skirtingomis kalbomis. Palygina žodžius ir sakinius skirtingomis kalbomis. • Naudoja vertimo programėles ar įrašus pasakojimui papildyti.
	Pastiekimai	• Gerbia kalbinį kitoniškumą, priima, kad kalbėti galima įvairiai. • Supranta kalbos kaip tapatybės dalį. • Gerbia kalbinę įvairovę ir pritaiko bendravimą įvairiomis kalbomis.

5.3. Mūsų sveikata ir gerovė

Nuo pat mažens svarbu puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnę malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaismingumo. Vaiko sveikatos pagrindas – tai sveikatai palanki mityba. Vaikai kasdienio valgymo metu mokosi valgyti savarankiškai, naudotis stalo įrankiais ir pasirinkti, su koku stalo įrankiu valgyti skirtingą maistą. Plėtojant vaikų supratimą apie sveikatos saugojimą siekiama didinti jų pasitikėjimą patiems pasirūpinti savo higiena ir aplinkos tvarka bei estetika. Siekiama padėti vaikams ugdytis saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis įpročius, saugoti savo ir kitų sveikatą mokytoja modeliuoja įvairias situacijas, skaito istorijas, pasakoja, kartu žiūrinėja paveikslėlius, knygeles. Kasdinių veiklų metu vaikai mokosi saugiai elgtis žaisdami kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių.

Kasdieniniuose ritualuose gerai jaučiamas lėtojo ugdymo principas, ypač „Sveikos gyvensenos įgūdžiai“ ir „Mano dienos ritmas“ skyriuose. Vaikai mokosi suprasti savo poreikius atitinkantį dienos ritmą ir jo laikosi. Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai ir ritualams.

JUDĖJIMO DŽIAUGSMAS		
Vertybinė nuostata. Saugiai judėti ir veikti - sveikai gyventi. Esminis gebėjimas. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Nevaržomai judėdami ir eksperimentuodami vaikai išbando savo kūno judėjimo galimybes; lavina pagrindines fizines ypatybes (vikrumą, lankstumą, pusiausvyrą, koordinaciją, jėgą). Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamos pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
- Vaikai randa judesio korteles. - Ant grindų pavaizduoti krypties ženklai. - Ant grindų išdėstytos pėdos.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	- Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės. - Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.
	Pasiekimai	- Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčias, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamos pusiausvyrą. - Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gaudo kamuolį.

Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	•Dalyvauja mankštose. •Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikas vaikšto, bėgioja vaikšto keturiomis kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. •Vaikas atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. •Vaikas gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. •Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.
	Pasiekimai	•Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. •Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. •Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	•Rytinės mankštos, fizinio ugdymo užsiėmimų metu, žaisdamas judriuosius žaidimus, dalyvaudamas inscenizacijose: įsitikina, kad galima judėti vidutiniškai, iš visų jėgų ar nepilna jėga, stipriai – silpnai ar lengvai. •Tyrinėdamas savo aplinką, asmeninę ar bendrą erdvę, įvairiai juda atsigulęs, atsitūpęs ar atsistojęs, atlieka judesius pirmyn – atgal, aukštyn – žemyn, į dešinę – į kairę. •Vaikas ropoja; prašliaužia pro kliūtis; perlipa, perlenda per įvairias kliūtis vaikui patogiu būdu; bėgioja keičiant kryptį; tempą; žaidžia gaudynes su draugais. •Vaikas eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. •Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja. •Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai taisyklingai laikydamas žirkles ir klįjuoja paveikslėlius. •Glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas.
	Pasiekimai	•Laisvai laksto po kiemą, salę - sustoja išgirdus garsinį signalą (plojimą rankomis, varpelio skambėjimą). •Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. •Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais (užsega ir atsega sagas ir pan.). •Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. •Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). •Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	•Vaikas rungtyniauja estafetėse, žaidžia orientacinius žaidimus. •Vaikas šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. •Meta kamuolį į taikinį. Mēto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais. •Šokinėja abiem kojom vietoje, lengvai judėdamas pirmyn. •Laipioja pasviromis kopėtėlėmis, gimnastikos siennele.

		• Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. Sprigtu svaiddo rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. • Karpo paveikslėlius iš reklaminių žurnalų.
	Pasiekimai	• Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. • Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis. • Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką ką nors piešdamas, žirkles - kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. • Dalyvauja sveikatos ugdymo akcijose, pramogose, projektuose.
SVEIKOS GYVENSENOS ĮGŪDŽIAI		
Vertybinė nuostata. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai - vaiko saugi sveikata ir stiprūs įpročiai.		
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Vaikai grupėje randa lėlę su drabužių rinkiniu.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. • Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis.
	Pasiekimai	• Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. • Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. • Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Priminus šukuojasi plaukus šukomis. • Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų.
	Pasiekimai	• Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. • Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus.
Vaikų mžius 4-5 m.	Veiksenos	• Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. • Stengiasi tvarkingai padėti drabužius.
	Pasiekimai	• Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.

Vaikų mžius 5-6 m.	Veiksenos	• Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. • Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. • Pjausto daržoves, vaisius.
	Pasiekimai	• Suaugusiojo padedamas kloja lovą. • Suaugusiojo padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus.
SVEIKA MITYBA Vertybinė nuostata. Sveikatai palanki mityba – vaiko sveikatos pagrindas. Esminis gebėjimas. Laikosi mitybos režimo. Išbando įvairius skonius. Sekdamas įkvėpiančiu mokytojo pavyzdžiu, valgo sveikatai palankų maistą. Suprasdami, kad elgesys prie stalo labai svarbus dalykas, vaikai mokosi elgesio taisyklių prie stalo.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Vaikai randa korteles su sveiku ir naudingų maistu. • Vaikai ruošia pietų stalą iš paruoštų stalo serviravimo reikmenų.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Su sveikatai palankiu maistu susipažįsta valgydamas drauge su mokytoju ir draugais.
	Pasiekimai	• Stengiasi valgyti pats. Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. • Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Skanauja naujų produktų, bando išiminti pavadinimus. • Pasako, kokius patiekalus mėgsta.
	Pasiekimai	• Skanaudami ir nuolat girdėdami vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimus, vaikai kaupia atitinkamą žodyną. • Laikosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgį nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, jį skanaujant, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Žino, kodėl negalima valgyti neskanaus (sugedusio), įtartinais kvėpiančio, kito žmogaus nebaigto valgyti, gyvūno aplaižyto maisto. • Domisi, ką valgyti yra naudingiau sveikatai; tyrinėja sveiko maisto piramidę. • Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius. • Diskutuoja, piešia propaguodamas sveiką mitybą.
	Pasiekimai	• Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Renkasi sveikatai palankius maisto produktus. • Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. • Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą.

	Pasiekimai	• Moka padengti kasdienį ir šventinį stalą, siekiant estetinio įspūdžio. • Žino, kodėl svarbu branginti ir tausoti maistą, jo nešvaistyti.
MANO DIENOS RITMAS		
Vertybinė nuostata. Judėjimo ir poilsio kaita – vaiko fizinė ir psichinė sveikata. Esminis gebėjimas. Noriai ugdomi dienos ritmo (aktyvumo ir poilsio derinimo) pajautą. Mokosi suprasti savo poreikius atitinkantį dienos ritmą ir jo laikosi. Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Vaikai randa paveikslėlius su savo grupės dienotvarke; paveikslėliais dėlioja savo veiklų eilę ir žymi, ar, tai buvo aktyvi, ar rami veikla.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Vaikai ugdomi dienos ritmo (aktyvumo ir poilsio derinimo) pajautą, kai mokosi suprasti paveikslėliais sudėliotą savo grupės dienotvarkę, stebėti ir pasitikrinti, kas šią dieną jau įvyko, kas dar įvyks. • Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą.
	Pasiekimai	• Kasdinių veiklų metu atpažįsta kūno siunčiamus signalus: gerą nuotaiką, žvalumą, energingumą, dėmesingumą arba nuovargį, mieguistumą, irzlumą, negalėjimą susikaupti. • Pagal kasdinius pasikartojančius ritualus (maitinimasis, miegas, įvairios veiklos) orientuojasi dienos laike.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Sudėlioja savo dienos ritmą paveikslėliais, sudėlioja dienų su ypatingais įvykiais (švenčių, išvykų dienos), keičiančiais įprastą dienos eigą, dienos ritmą. • Paveikslėliais dėlioja savo veiklų eilę ir žymi, ar tai buvo aktyvi, ar rami veikla.
	Pasiekimai	• Padedami mokytojo, susikuria ritualus prieš einant miegoti, pavyzdžiui, pavartyti knygutę, pasiklausti lopšinės.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Vaikai ryte paveikslėliais pažymi, ką šiandien ketina veikti, o vakare reflektuoja, ar pavyko tai įgyvendinti. • Tyrinėja savo nuotaikos ir energijos kaitą per dieną, žymėdami paveikslėliais, aptardami kaitos priežastis. • Atlikdami atsipalaidavimo, kvėpavimo pratimus, pajaučia, kaip jie nuramina tiek kūną, tiek ir emocijas ar sunkias mintis.
	Pasiekimai	• Iš skaitomų pasakojimų, istorijų ir patys išbandydami žino, kad aktyvi veikla padeda išlieti tiek patirtas malonias emocijas, tiek ir nerimą, įtampą.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Supranta savo poreikius atitinkantį dienos ritmą ir jo laikosi. • Išbando įvairius kūno aktyvumo reguliavimo būdus, pavyzdžiui, judėti pagal greito ir lėto tempo, aktyvumą žadinančią ir raminančią muziką.
	Pasiekimai	• Mokytojo padedami, atpažįsta ženklus, kurie rodo, kad jų aktyviai judančiam kūnui reikia poilsio (bėgiodami, šokinėdami pavargo, kvėpuoja atvira burna, smarkiai plaka širdis), kada jų nejudrioje būsenoje esančiam kūnui reikia judėjimo (sunku ramiai išsėdėti, sutelkti dėmesį į veiklą).
KŪNO ŠVARA IR APLINKOS TVARKA		
Vertybinė nuostata. Švara ir tvarka svarbi sveikam kasdieniam gyvenimui.		

Esminis gebėjimas. Vaikai susipažįsta su higienos reikmenimis, ugdosi kūno priežiūros įgūdžius; laikosi asmens higienos, mokosi laikytis tvarkos. Didina pasitikėjimą patiems pasirūpinti savo higiena ir aplinkos tvarka bei estetika.		
Ugdymo(si) kontekstai: Vaikai randa plakatą „Švarūs dantukai“.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	- Bando savarankiškai praustis, apsiauti batukus, apsivilkti, sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. - Bando laikytis nusistovėjusios tvarkos. - Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.
	Pasiekimai	- Stengiasi nuplauti ar nušluostyti nešvarias rankas. Padedamas pučia nosį į nosinę. - Gera savarankiškai juda, prieina prie žaislų ar daiktų, juos pasiima ir žaidžia; pratinamas, padeda vieną ar kitą daiktą į vietą. - Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	- Prausiasi, naudojami muilu, rankšluosčiu; po valgio skalauja burną vandeniu; naudojami nosinaite; beveik savarankiškai naudojami tualetu. - Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. - Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. - Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.
	Pasiekimai	- Susitęsęs prausiasi ir šluostosi veidą. - Prieš valgį, pasinaudojęs tualetu, susitęsęs pats plaunasi rankas. - Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. - Padeda į savo vietą daiktus.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	- Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu. - Priminus šukuojasi plaukus šukomis. - Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų. - Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.
	Pasiekimai	- Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. - Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	- Laikosi asmens higienos taisyklių prausdamasis, prižiūrėdamas savo išvaizdą. - Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. - Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. - Moka pats pasirūpinti savo higiena ir aplinkos tvarka bei estetika.
	Pasiekimai	- Tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. - Vaikai įsitraukia į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieškodami sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogia, saugia, malonia akiai: simboliniais piešiniais grupėje ženklina daiktų laikymo vietas, kurias saugaus daiktų naudojimo taisykles.

5.4. Tyrinėju ir pažįstu aplinką

Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių,

jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Siekiama atliepti vaikų prigimtinį smalsumą, įtraukiant juos į aplinkos tyrinėjimą, kuris skatina giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius bei atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas. Kuriamas kontekstas, kupinas žaislų ir atviras iššūkiams, suteikiantis daug laisvės vaiko spėliojimams, atsakymų paieškomis ir tyrinėjimu grindžiamiems sprendimams. Įrengiamos vidaus ir lauko edukacinės erdvės bei lauko tyrinėjimo laboratorijos su įvairiais tyrinėjimo objektais, priemonėmis ir medžiagomis. STEAM veiklos ir vaikų stebinių fiksavimo priemonės padeda vaikams įsitraukti į ilgalaikius stebėjimus ir patirti aplinkos objektų bei reiškinių įvairovę.

APLINKOS PAŽINIMAS		
Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ją naudotis.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Mini daržas ant palangės. • Vaikai randa žemėlapius. • Vaikai randa grupėje senovinius daiktus.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, pašerti naminių gyvūnų, palaistyti augalą ir pan. • Naudoja simbolius – ženklus ir žodžius daiktams ar žaislams, veiksams ar įvykiams žymėti. • Įvairių veiklų metu domisi savimi ir aplinkiniais; žaidžia spontaniškai susidomėjęs įvairiomis smėlio ar vandens savybėmis.
	Pasiekimai	• Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti. • Pasako, kai šalta ar šilta. • Stebėdamas, gyvūnus įvairioje aplinkoje (pas senelius, namie, grupėje ir kt.), pastebi panašumą (visi gyvūnai juda) ir jų išvaizdos skirtumus, pratinasi juos globoti. • Džiaugiasi pamatęs savo pažįstamą aplinką, orientuojasi toje aplinkoje. • Pokalbių, dailės veiklų metu demonstruoja esančius šeimos narys, turintis draugų bendraamžių tarpe, mokantis susidraugauti; domisi žmonių skirtumais: skirtingos lyties bei išvaizdos, kur gyvena, kur ir kaip keliauja ir kt.
	Pasiekimai	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, mokyklos, namų aplinkoje. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.

		• Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Eksperimentuoja su: padidinamuoju stiklu, spyruoklėmis, su saule, lempa. • Vardija šeimos narius, pasako savo vardą, parodo ir pasako, kiek turi metų. • Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. • Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, supant, skandinant). • Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. • Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.
	Pasiekimai	• Žino, kuo naudingi ir kuo žalingi augalai žmogui. • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. • Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbo vietas. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. • Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. • Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariai dėl jų įgyvendinimo. • Kalba apie tai, kuo bus suaugę. • Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius. • Manipuliuodamas daiktais, pastebi tradicinės kultūros apraiškas šiandien vartojamuose bei moderniuose daiktuose.
	Pasiekimai	• Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į mokyklos salę, biblioteką, valgyklą. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai. • Mokosi rūšiuoti atliekas.
MATEMATINIŲ SAVOKŲ UGDYMAS		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Randa grupėje virvutės, juostelės matavimui ir palyginimui.		

• Smėlio ir purvo dirbtuvės. • Eksperimentams randa: saulės laikrodį, svarstyklės.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus. • Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. • Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. • Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. • Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį. • Dėliodamas piramides ar į išpjovą atitinkamo dydžio figūrėles, numato, kur, kokią figūrą reikia dėti, norint teisingai atlikti užduotį.
	Pasiekimai	• Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. • Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. • Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. • Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). • Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. • Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. • Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. • Visai bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę. • Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau. • Veikdamas su daiktais, konstruodamas, piešdamas, tapydamas, aplikuodamas pavadina apskritas ir kvadratinės formas; pažįsta ir pavadina pagrindines spalvas ir atspalvius.
	Pasiekimai	• Skiria žodžius: vienas ir daug. • Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. • Suranta tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. • Supranta ir pradeda vartoti daiktų • Palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Dėliojant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. • Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į grupę pirmas, o tu – po manęs!“). • Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. • Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą). • Nustato, iš kokių geometrinių figūrų sudaryti raštai, statiniai, kaukės, gyvūnų atvaizdai ir kt. • Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. • Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. • Parodo, kur jo kūno priekis, nugara. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį.

		•Eksperimentuodamas suvokia tūrio pastovumą; beveik vienodus daiktus nustato lygindamas iš akies, naudodamasis sąlyginiu matu, vartodamas sąvokas ilgesnis – trumpesnis. •Veikdamas su daiktais, konstruodamas, piešdamas, tapydamas, aplikuodamas, darydamas lankstinius, pavadina trikampes ir stačiakampes formas. •Skiria ir pavadina kai kuriuos atspalvius. •Vartoja sąvokas šiandien, vakar, rytoj, suvokdamas, kad laikas matuojamas paromis (šviesos – tamsos ciklas). •Žino, kad naktį jis miega, dieną būna grupėje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.
	Pasiekimai	•Pradedą skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai. Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. •Pradedą vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). •Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. •Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. •Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. •Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	•Suskaiciuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. •Skaiciuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. •Žaisdamas skaičiuoja 10 ribose, suvokia skaičiaus sandarą iš vienetų, 0 sąvoką, tai, kad kiekis nepriklauso nuo skaičiavimo krypties. •Paeiliui dēlioja trikampius ir kvadratus. •Išklausęs pasakos, kurioje du– trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ •Žaisdamas daiktų lotą, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva. •Serviuoja stalą. •Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan. •Eksperimentuodamas su daiktais, naudojami: saulės laikrodį, svarstyklės. •Tyrinėdamas, atlikdamas bandymus suvokia ploto, svorio, masės, tūrio pastovumą. •Veikdamas su daiktais, konstruodamas, naudojant įvairios formos gamtinę medžiagą, suvokia kubo, rutulio formas. •Įvairiaspalves skirtingo dydžio figūras dēlioja pagal formą bei didėjimo ir mažėjimo tvarką; dēlioja pieštukus ar kt. pagal atspalvių intensyvumą. •Lygindamas daiktus įvardina skirtumus ir panašumus; paaiškina, kodėl vienas ar kitas daiktas nepriklauso konkrečiai daiktų grupei. •Intuityviai suvokia sudėtį, atimtį, daugybą bei dalybą; judėdamas, piešdamas ar tapydamas, tvarkydamas savo aplinką, tobulina orientavimąsi erdvėje. •Sudarydamas švenčių, savaitės darbų albumus, gilina laiko tėkmės suvokimą; supranta, kad laikas matuojamas savaitėmis, metais, minutėmis, valandomis.

	• Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus. • Žaisdamas naudojami planais, rodyklėmis, kt. grafiniais ženklais. • Iš daiktų grupių lygybės padaro nelygybę ir atvirkščiai.
Pasiekimai	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek mažiau?“ • Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. • Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.). • Supranta ir vartoja sąvokas: pusiau, į 2–3 dalis. • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kieki su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar burių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
SKAITMENINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas. Esminis gebėjimas. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.	

Ugdymo(si) kontekstai:		
- Skaitmeninių priemonių naudojimas: vaikai įrašo tyrimo eigą planšete, fotografuoja savo atradimus, piešia diagramas ar filmuoja pasakojimus. - Programėlės su gyvūnų atpažinimu, formų ir spalvų žaidimais.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	- Mokosi pagrindinių įgūdžių (skaitymo, skaičiavimo, spalvų atpažinimo) per interaktyvias žaidimų programas, skirtas mažiesiems. - Žaidžia su tematiniais interaktyviais žaislais su garsais.
	Pasiekimai	- Išbando suaugusiojo pasiūlytas programėles, kurios gali turėti personalizuotas užduotis. - Plečia savo socialinį bendravimą (žaisdami tematiniais interaktyviais žaislais su garsais).
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	- Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. - Noriai žaidžia su šviesos stalais, kurie padeda kurti įdomią ir dinamišką mokymosi aplinką, skatindami vaikų smalsumą, kūrybiškumą ir emocinį intelektą.
	Pasiekimai	- Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. - Naudodamasis priemonėmis (interaktyvūs žaislai su garsais, šviesos stalai, mikrofonai ir muzikos terapija) išreikia jausmus, lavina klausos ir regos pojūčius.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	- Naudoja planšetę žodžiams įrašyti ar istorijai atkurti. - Noriai žaidžia interaktyviomis programėlėmis ir įrankiais, kurie leidžia vaikams piešti, spalvinti, kurti koliažus.
	Pasiekimai	- Vaikas įrašo ar atkuria pasakojimą naudodamas skaitmeninę priemonę. - Naudojant piešimo programas su įvairiomis šablonų galimybėmis, gali laisvai kurti ir eksperimentuoti su spalvomis, formomis ir tekstūromis.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	- Naudoja programas, kur galima kurti savo muziką, pasitelkdam įvairius garsus, instrumentus ir ritmus. - Vaikai naudoja skaitmenines pasakas ir interaktyvius skaitymus. - Vaikai gali naudoti fotokameras kartu su tėvais arba mokytoju, kurdami tematinės nuotraukas, kurios vėliau gali būti panaudotos koliažo kūrimui.
	Pasiekimai	- Sukuria ir pateikia alternatyvią pasakojimo eigą ir pabaigą. - Diskutuoja ir aptaria įvairias temas, lavinasi stebėjimo ir vaizduotės gebėjimus, bendradarbiavimo įgūdžius.
TYRINĖJIMAS		
Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.		
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
- Vaikai mokyklos teritorijoje randa schemas, krypties ženklus. - Randa daiktų su įvairiais paviršiaus ypatumais. - Vaikai randa padidinamuosius stiklus eksperimentams.		

Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Vaikai juda, kartoja judesius, praktikuojasi. • Domisi jį supančia aplinka. • Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. • Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.
	Pasiekimai	• Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti. • Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Domisi, iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. • Skaičiuoja, dēlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalija per pusę. • Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. • Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. • Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. • Daug klausinėja suaugusiųjų.
	Pasiekimai	• Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. • Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus.
	Pasiekimai	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes. • Rodo susidomėjimą, kūrybiškumą ieškant atsakymų į klausimus. • Dalyvauja, stebi, kaip atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. • Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna. • Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. • Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). • Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose.
	Pasiekimai	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties. • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, jų savybėmis. Suvokia, iš kokios medžiagos padarytas daiktas. • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes. Kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus. • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Pasitelkia priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą).

		• Žinias arba patirtį geba pritaikyti naujame kontekste.
ISSŪKIŲ SPRENDIMO IGŪDŽIAI		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. Esminis gebėjimas. Atpažįsta (ką nors veikiant) kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Vaikai mokyklos teritorijoje randa gyvūnų pėdsakus. • Vaikai mokyklos teritorijoje randa labirintus.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Bendraudamas su suaugusiais, bendraamžiais, su aplinka, vaikas įgyja gebėjimų, kurie sudaro pagrindą visam tolimesniam jo vystymuisi. • Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5–6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.
	Pasiekimai	• Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. • Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos. • Sieja savo veiksmus bendraudamas su kitais vaikais ir suaugusiais.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Kai nepavyksta ką nors padaryti, vaikas nenusimena ir bando dar kartą. • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, jei pavyksta, supranta, kad įveikė sunkumus.
	Pasiekimai	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Ieško tinkamų sprendimo būdų. • Bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. • Supranta, kodėl kilo sunkumai, ieško tinkamų sprendimo būdų (ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes).
	Pasiekimai	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. • Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos. • Tariausi su kitais dėl veiksmų atlikimo.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariausi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį. • Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles.
	Pasiekimai	• Kartais pats ieško sunkumų, kliūčių, o susidūręs, aktyviai bando įveikti sunkumus. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau ir kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Įvertina, kas iš to išėjo, kokios pasekmės. • Susidūręs su sudėtinga užduotimi, spontaniškai ieško sprendimų, juos taiko, stebi pasekmes. Kai pastebi numatytą ar netikėtą rezultatą, įsidėmi šią patirtį.

		• Nėpasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
SAVIMOKOS GEBĖJIMAS Vertybinių nuostatų. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko. Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.		
Ugdymo(si) kontekstai: • Randa enciklopedijas, žinynus reikiamai informacijai atrasti.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksmos	• Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. • Žiūrėdamas į besišypsancio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. • Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo. • Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos. • Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausyti to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko. • Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“ , prašo parodyti.
	Pasiekimai	• Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais. • Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksmos	• Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, išsoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neišsoka. • Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriaua ir žiūri, kas įvyksta. • Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. • Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą.
	Pasiekimai	• Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ką išmoko.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksmos	• Paėmęs žirklutes ir neatkirpęs popieriaus, auklėtojai sako: „Man nepavyko“ ir tiesia rankutes, kad auklėtojas jį pamokytų. • Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. • Kai kurie vaikai mėgsta dėti dėlionės, statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka. • Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. • Pasakoja, kad su muzikos mokytoja dainavo ir išmoko padainuoti dainelę.
	Pasiekimai	• Pasako, parodo, ką nori išmokyti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.

Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. • Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus. • Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. • Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnį, jeigu gatvę pereis ne per perėją. • Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. • Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. • Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. • Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. • Sako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbelių knygos paveikslėlius.
	Pasiekimai	• Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausio, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... • Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. • Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.

5.5. KURIU IR IŠREIŠKIU

Menine veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje išskiriamos trys meninės veiklos rūšys: muzika, dailė, vaidyba. Vaikams sudaroma 16 galimybių išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais. Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu.

MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Ugdymo(si) kontekstai:

- Vaikai bando bei naudoja įvairias, jiems naujas technikas.
- Piešia pieštukais, rašikliais, plunksnomis, spauduoja spaudais, kuria monotipijas, tapo guašu, lieja akvarele, aplikuoja.
- Atranda įvairias medžiagas ir bando iš jų kurti – lanksto iš popieriaus, konstruoja iš kartono, dėžučių, indelių, įvairių buitinių daiktų, lipdo iš molio, plastilino.
- Renka ir panaudoja įvairias gamtines medžiagas.
- Vaikai kūrybai naudoja pasiūlytos skaitmeninės priemonės – planšetinius kompiuterius, išmaniuosius telefonus, interaktyvius ekranus ir kt. įrenginius.

Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	•Klausydamasis arba žiūrinėdamas vaikas intuityviai supranta meno kūrinio esmę (pirmumą teikiant tradicinėms tautos meno vertybėms). •Klausydamasis, dainuodamas, šokdamas, „grodamas“ vaikas kaupia muzikinius įspūdžius, „atranda“ garso savybes. •Kartodamas muzikos kūrinėlius, vaikas pratęsia malonų bendravimą su aplinkiniais, lavina atmintį. •Šokdamas su kaspinais, skarelėmis, žaislais, vaikas aktyviai klausosi muzikos įrašų. •Mėgdžioja aplinkoje girdimus garsus, išreiškia juos įvairia intonacija, beldimu, plojimu, trepsėjimu. •Atranda piešimo, tapymo, lipdymo priemonės, jas išmėgina jausdamas pasitenkinimą nauju saviraiškos būdu. •Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.
	Pasiekimai	•Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. •Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų – trijų garsų melodijas ar daineles. •Žaisdamas sūpavimo, kykavimo, jodinėjimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus, mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. •Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą). •Eksperimentuoja individualiai ant atskiros didelės formos popieriaus lapo: piešia pieštukais, tušinukais, kreidelėmis, tapo guašu, akvarele; štampuoja piršteliu, teptuku, štampukais; daro plaštakos antspaudus.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	•Dainuoja trumpas, nesudėtingas dainas ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais. •Drauge su mokytoju žaidžia muzikinius žaidimus, šoka ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. •Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą. •Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesius, veiksmus. •Nupiešęs piešinį, aiškina (fantazuoja), ką nupiešė. •Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. •Drauge su mokytoju žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka).
	Pasiekimai	•Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. •Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. •Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su mokytoju. •Ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. - Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. •Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. •Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.

Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Klausosi muzikos ir gamtos garsų. Klausydamasis garsios muzikos, garsiai trepsi, tyliai – tyliai tipena. • Dainuoja liaudies dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. • Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus, atlikdamas imitacinius judesius pagal žaidimo turinį. • Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. • Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus, sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.). • Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją. • Žaisdamas pagal pasaką, pasakoja, kas įvyko, kartais fantazuoja ar sugalvoja savo pasaką. • Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus. • Piešia linijas ant smėlio, sniege. • Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. • Kuria koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. Tarpus papildo tapydamas, piešdamas flomasteriu. Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.
	Pasiekimai	• Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų – keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. • Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. • Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.

Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos • Išreiškia save, mintis, personažo išgyvenimus, emocijas šoku, plastika. • Kuria meninius rėmelius savo darbams. • Kartu su vaikais ir mokytoju susikuria pasisveikinimo ir atsisveikinimo ritualus. • Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja, kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. • Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. • Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo, greitai ar lėtai, kaip skambėjo balsas – švelniai, ramiai, skubiai ar kt.). • Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz., drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi, kurie perteikia drugelio skrydį. Šias judesių sekas gali pavaizduoti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai ir pabaigai. • Vaidindamas vaizduoja pasakos herojų (dainuoja, sustoja, pašoka). Stebi, ar kiti vaikai, suaugęs domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau vaidina. • Muzikiniame ratelyje atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų. • Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu. • Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotužo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. • Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglučių ir kt. • Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. • Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mažė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių).
	Pasiekimai • Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe. • Gamina šventines dekoracijas, tapo ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo ir pan. • Dalyvauja dailės darbų parodose, projektuose, akcijose, kurias organizuoja mokytojai. • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančiam muzikos kūrinii. • Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. • Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. • Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). • Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių – šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja veiksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. • Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. • Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis.

		• Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. • Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų.
VAIKŲ ESTETINIS JAUSMAS		
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Neprasta estetiška žaidimų erdvė. • Vaikai staiga išgirsta muzikos fragmentą. • Vaikai randa grupėje muzikos instrumentus. • Grupėje atsiranda nauji žaisliniai personažai.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Aktyviai reiškia emocijas klausydamasis linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmą, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. • Stebi šokantį vaiką, mokytoją, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. • Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis, klausosi, kaip gąsdindamas vilkas sako: „Ū-ū-ū“. Pats mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu. • Stebi tapantį suaugusįjį. Pats ima mėgdžioti tapymo veiksmus. Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi bei bando dar labiau. • Patikėjusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. • Džiūgauja, krykštuoja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti. • Stebi, tyrinėja gamtą mokyklos kieme.
	Pasiekimai	• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštuoja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. • Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančią intonaciją suaugusiojo kalbinime, girdėdamas muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. • Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. • Emociškai reaguoja į dainų garsus, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. • Kabindamas savo meninį darbėlį grupės rūbinėlėje, jį komentuoja. • Klausosi ir imituoja gamtos garsus. • Klausosi sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, vaidinti. • Rodo susidomėjimą auklėtojos siūlymu: piešti, lipdyti, kirpti ar aplikuoti. • Bando nupiešti labiausiai įsiminusį pasakos personažą. • Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija. • Dalyvauja Mokykloje organizuojamuose renginiuose.

	Pasiekimai	• Atpažįsta kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. • Kartais geba išreikšti įvairią nuotaiką balsu, judesiu.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Stebint aplinką, įspūdžius reiškia dailės kalba. • Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. • Dalyvauja Mokyklos organizuojamuose renginiuose. • Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. • Įsijautęs į piešimo procesą, emocingai komentuoja savo piešinį. • Skirtingai reaguoja matydamas šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja). • Linksmo siužeto paveikslėlį (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja). • Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocines būsenas. Pastebi formas. • Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emocingai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškai pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetines savybes. • Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl. • Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį.
	Pasiekimai	• Estetinius jausmus, išgyvenimus gali išreikšti žodžiais. • Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamasis ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. • Reaguoja į kitų nuomonę. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių. • Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką pa - tyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Būdinguose muzikos kūriniuose „atpažįsta“ gamtos garsų pasaulį; įsiklauso į save (vidinę muziką). • Klausosi vaikų atliekamos ar jų kuriamos muzikos; skiria aukštus ir žemus kai kurių instrumentų garsus bei gyvą, ramią, iškilmingą, kompozitorių sukurtą ar liaudies muziką. • Dalyvauja Mokyklos organizuojamuose renginiuose. • Klausosi gyvai atliekamos profesionalios muzikos (kviestiniai svečiai). • Išreiškia muziką spalva, linija, forma, suprasdami ją kaip vieną būdų išreikšti jausmams. • Nusako pasakų, vaidinimų, veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja kūrybiniuose žaidimuose. • Su dideliu susidomėjimu dalyvauja derybų procese. • Džiaugiasi piešimo procesu. • Kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu.

		•Grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą. •Džiaugiasi ir gėrasi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais. •Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas. •Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis. •Estetinių meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais. •Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka. •Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. •Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau.
	Pasiekimai	•Drąsiai veikia su dailės priemonėmis ir medžiagomis, reiškia jausmus, emocijas, įspūdžius, išgyvenimus, sumanymus bent keliomis technikomis. •Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus. •Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. •Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. •Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
KŪRYBINIAI ĮGŪDŽIAI		
Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.		
Ugdymo(si) kontekstai:		
• Skambantis muzikos kūrinys. • Atranda naujų piešimo, tapymo, lipdymo priemonių. • Vaikai randa grupėje naują grojantį žaislą.		
Vaikų amžius 1,5-3 m.	Veiksenos	• Klausydamasis arba žiūrinėdamas vaikas intuityviai supranta meno kūrinio esmę (pirmumą teikiant tradicinėms tautos meno vertybėms). • Žiūrinėdamas klasikinius meno kūrinius bei intuityviai juos suvokdamas ir įgydamas meninės patirties, vaikas perima jo artimųjų, mokytojų puoselėjamas meno vertybes. • Klausydamasis, dainuodamas, šokdamas, „grodamas“ vaikas kaupia muzikinius įspūdžius, „atranda“ garso savybes. • Kartodamas muzikos kūrinių vaikas pratęsia malonų bendravimą su aplinkiniais, lavina atmintį. • Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. • Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. • Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais – liesdamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas. • Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. • Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta). • Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą, noriai juos kartoja.

	Pasiekimai	• Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus. • Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti. • Šokdamas su kaspinais, skarelėmis, žaislais, vaikas aktyviai klausosi muzikos įrašų; mėgdžioja aplinkoje girdimus garsus, išreiškia juos įvairia intonacija, beldimu, plojimu, trepsėjimu. • Atranda piešimo, tapymo, lipdymo priemonės, jas išmėgina jausdamas pasitenkinimą nauju saviraiškos būdu.
Vaikų amžius 3-4 m.	Veiksenos	• Lipdydamas įvairias formas iš skirtingų medžiagų, atranda skirtingus jų jungimo būdus; prie nulipdytos formos prideda įvairias detales iš kitų medžiagų; puošia lipdinius ornamentais. • Nuolat tyrinėja, veikia: bandymų ir klaidų keliu džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. • Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniiais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. • Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. • Dėlioja kaladėles, „Lego“, sukurdamas iš jų naujus objektus. • Suteikęs gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) panaudojimo galimybes, sukuria iš jų naujus ir netikėtus produktus. • Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. • Piešdamas įvardija, ką nupiešė.
	Pasiekimai	• Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. • Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla. • Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. • Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. • Įžvelgia naujas įprastų daiktų savybes.
Vaikų amžius 4-5 m.	Veiksenos	• Laisvai eksperimentuodamas naudoja įvairiausią medžiagą. • Lipdo iš vieno gabalo ištempiant, sulenkiant, išskaptuojant ir kt.; lipdo grupinius darbelius, remdamasis meno kūrinių įspūdžiais; lipdinį formuoja ant natūralios formos (akmenėlio ir kt.); daro raižinius ant išlygintos molio plokštelės, juos ornamentuoja. • Kurdamas štapavimą, jį derina su kitomis dailės technikomis. • Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, žiūri, kas išeis. • Daro pėdos ir plaštakos atspaudus molyje, smėlyje, sniege ir kt. • Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. • Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą. • Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. • Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. • Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir ištirti dar nepažintus dalykus.
	Pasiekimai	• Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. • Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sausos ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus: pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute. • Piešiniuose naudoja linijas žmogaus, gyvūno, paukščio judesio nuotaikai perteikti.

		• Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. • Kartu su auklėtoja dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
Vaikų amžius 5-6 m.	Veiksenos	• Mokosi kirpti trikampi, kvadratą, skritulį, stačiakampį, dėlioja ornamentus, puošdamas paties padarytus darbelius; kerpa netaisyklingo kontūro formas – indų, augalų siluetus, iš perlenkto popieriaus. • Šokdamas eina atbulomis, sudaro du ratus (vienas vidury kito), šokio judesius atlieka eidamas ar stovėdamas voroje; atrasdamas, kada pagal muziką geriau tinka greitesni ar ramūs judesiai, juos atlikdamas grakščiai ir emocionaliai, stengiasi šokiuose išlaikyti visos grupės darną; kalba apie šokio sukeltus įspūdžius. • Žaisdamas, interpretuodamas, fantazuodamas kartu su draugais ne tik atkuria, bet ir kuria naują, originalų siužetą; gamina įvairias lėles vaidinimui: vaidina improvizuodamas jomis, bandydamas pajauti turimų žodžių ir atliekamų judesių harmoniją. • Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu). • Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan. • Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius. • Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis. • Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas, ieškodamas bendro sprendimo. • Dalijasi įspūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį. Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais.
	Pasiekimai	• Išvelgia problemas, klausinėja, diskutuoja, įsivaizduoja, fantazuoja. • Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu. • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Drąsiai veikia, daro savaip. Ieško netikėtų sprendimų.

6. VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, TĘSTINUMAS IR PASIEKIMAI

6.1. Ugdymosi pažanga ir vertinimo procesas

Vertinimo procesas prasideda nuo kasdienio vaiko stebėjimo ir duomenų rinkimo. Savaitės pabaigoje mokytojai analizuoja savo grupėse surinktus duomenis ir aptaria juos tarpusavyje, siekdami nustatyti kiekvieno vaiko pažangos kryptį. Vertinimo rezultatai įrašomi du kartus per metus į elektroninį dienyną. Tėvams reguliariai teikiamos konsultacijos ir pateikiama išsami informacija apie vaiko pažangą. Prireikęs mokytojai konsultuojasi su specialistais, kad užtikrintų tinkamą pagalbą ir tolesnį vaiko vystymąsi.

3 pav. Vaiko ugdymo(si) pažangos vertinimo sistema

6.2. Ugdymosi pasiekimai

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo paskirtis – padėti ikimokyklinio ugdymo mokytojams ir kitiems ugdytojams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, tikslingai rengti ikimokyklinio ugdymo programą, įgyvendinti ugdymo turinį, pritaikant jį kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, stebėti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

Pasiekimų aprašas sudarytas remiantis šiomis nuostatomis:

→ Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį dialoginėje sąveikoje su mokytoju ir kitais vaikais.

→ Kiekvieno vaiko ugdymosi pažangai būdingi tie patys žingsniai, tačiau dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus skirtumų – to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis.

→ Visoms vaiko raidos sritims – sveikatos, socialinei, kalbos, pažinimo, meninei – skiriamas vienodas dėmesys. Pasiekimų apraše vaiko ugdymosi pasiekimų sritys išskirtos sąlyginai.

→ Orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuminį ugdymąsi.

→ Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdosi pagal savo galias, jeigu sulaukia reikiamos paramos ir palaikymo.

→ Vaiko pasiekimų ir pažangos refleksija gerina vaiko ugdymosi kokybę.
→ Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas sukuria vaikui geriausias ugdymosi galimybes.
→ Orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar mokytojų darbo kokybės vertinimą.

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų.

Pasiekimų skyriuje naudojame kontekstus, kad apibrėžtume, kur ir kaip vaikas įgyja įgūdžių bei žinių, taip pat, kaip juos pritaiko kasdieniame gyvenime. Kiekviena ugdymo sritis susijusi su praktinėmis situacijomis, kurios skatina vaiką mokytis ir prisitaikyti prie įvairių gyvenimo aplinkybių. Kontekstai padeda lavinti vaiko socialinius, emocinius, pažintinius ir kūrybinius įgūdžius, užtikrinant jų taikymą tiek Mokykloje, tiek ir kasdieniame gyvenime.

Pasiekimų aprašą sudaro 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių:

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai. Jie padeda vaikui tapti savarankišku – moko rūpintis savimi, apsirengti, valgyti, laikytis asmens higienos. Tai ugdo atsakomybę už save, ir savo veiksmus.

- Vaikas – savarankiškas veikėjas;
- Turinys – kasdieniai įgūdžiai;
- Kontekstas – vaikui leidžiama atlikti kasdienes veiksmus savarankiškai, atsižvelgiant į jo amžių ir gebėjimus, o suaugusieji yra kaip pagalbininkai, suteikiantys reikiamą paramą.

Fizinis aktyvumas. Stiprina vaiko sveikatą, lavina judesius, koordinaciją, laikyseną, ugdo ištvermę ir skatina aktyvų gyvenimo būdą. Taip formuojasi sveikos gyvensenos įpročiai.

- Vaikas – aktyvus, fiziškai laisvas;
- Turinys – judėjimas, kūno pažinimas;
- Kontekstas – fizinio aktyvumo užsiėmimai lauke, sporto žaidimai grupėje, fizinės veiklos integravimas į kasdienį gyvenimą.

Emocijų suvokimas ir raiška. Vaikas mokosi atpažinti, įvardyti ir išreikšti emocijas, suprasti kitų jausmus. Ugdomas emocinis intelektas ir empatija.

- Vaikas – jaučiantis, išgyvenantis;
- Turinys – emocijos, savireguliacija;
- Kontekstas – aplinka, kurioje vaikas gali laisvai išreikšti savo emocijas, o suaugusieji padeda suprasti ir suvaldyti jas.

Savireguliacija ir savikontrolė. Vaikas pradeda suprasti ir valdyti savo emocijas bei elgesį, mokosi susikaupti, nusiraminti, spręsti konfliktus.

- Vaikas – mokosi valdyti save;
- Turinys – valios ugdymas;
- Kontekstas – santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais, kuriuose vaikas mokosi valdyti savo reakcijas ir prisitaikyti prie situacijų.

Savivoka ir savigarba. Vaikas suvokia, kas jis yra, ką moka, kuo domisi, ugdo pasitikėjimą savimi, savivertę ir atsakomybę.

- Vaikas – pažįstantis save;
- Turinys – savivertė, savęs pažinimas;
- Kontekstas – veikla, kurioje vaikas gali jaustis vertinamas ir pripažintas, pvz., pasiekimų atpažinimas grupėje.

Santykiai su suaugusiaisiais. Vaikas kuria tvirtą ryšį su suaugusiais, mokosi pasitikėjimo, pagarbos, bendradarbiavimo, jaučiasi saugus.

- Vaikas – kuriantis ryšius;
- Turinys – socialiniai įgūdžiai;
- Kontekstas – artimi ir palaikantys santykiai su suaugusiaisiais, kur vaikas gali pasitikėti ir gauti pagalbą, kai reikia.

Santykiai su bendraamžiais. Vaikas mokosi būti kartu su kitais, spręsti konfliktus, tartis, dalintis. Ugdomas socialinis jautrumas, komandinis darbas.

- Vaikas – grupės narys;
- Turinys – bendravimo įgūdžiai;
- Kontekstas – grupiniai žaidimai, bendros veiklos, kuriose vaikai turi bendradarbiauti, dalintis ir spręsti problemas kartu.

Sakytinė kalba. Vaikas kalba, klausosi, pasakoja, užduoda klausimus. Turtėja žodynas, lavėja kalbos supratimas ir raiška.

- Vaikas – komunikuojantis;
- Turinys – kalbiniai įgūdžiai;
- Kontekstas – įvairios kalbinės veiklos, tokios kaip pasakojimai, pokalbiai, klausimai ir atsakymai.

Rašytinė kalba. Vaikas susipažįsta su raidėmis, ženklais, domisi raštu, pradeda skiemenuoti, rašyti, skaityti paprastus žodžius.

- Vaikas – atrandantis simbolius;
- Turinys – pradinis raštingumas;

- Kontekstas – mokymasis per žaidimus, korteles ir kitus interaktyvius metodus, leidžiant vaikui tyrinėti rašytinį žodį.

Aplinkos pažinimas. Vaikas tyrinėja gamtą, žmones, reiškinius. Ugdo pagarbą gyvybei, domisi krašto kultūra, susipažįsta su socialine aplinka.

- Vaikas – tyrinėtojas;
- Turinys – pasaulio pažinimas;
- Kontekstas – ekskursijos, tyrinėjimai ir praktinė veikla, susijusi su aplinkos pažinimu.

Skaičiavimas ir matavimas. Vaikas skaičiuoja, matuoja, lygina, klasifikuoja, suvokia kiekius ir formas. Ugdomas loginis ir matematinis mąstymas.

- Vaikas – logiškai mąstantis;
- Turinys – skaičiai, matmenys, dėsningumai;
- Kontekstas – praktinė matematika, kuri taikoma kasdieniauose uždaviniuose, žaidimuose ir veiklose.

Meninė raiška. Vaikas dainuoja, piešia, vaidina, šoka. Per meną išreiškia emocijas, fantaziją, lavina estetinį pojūtį.

- Vaikas – kuriantis ir jaučiantis;
- Turinys – meninės priemonės ir technikos;
- Kontekstas – kūrybinės veiklos, kuriose vaikas laisvai reiškia save ir atranda savo talentus.

Estetinis suvokimas. Vaikas pastebi grožį gamtoje, mene, aplinkoje. Ugdomas estetiškas jautrumas, suvokimas, pagarbą aplinkai.

- Vaikas – vertinantis grožį;
- Turinys – estetiški elementai;
- Kontekstas – ugdoma aplinka, kuri skatina vaiką pastebėti ir vertinti aplinkos grožį.

Iniciatyvumas ir atkaklumas. Vaikas pats renkasi veiklą, ieško būdų pasiekti tikslus, įveikia sunkumus, nesustoja susidūręs su kliūtimi.

- Vaikas – aktyvus ir motyvuotas;
- Turinys – tikslo siekimas;
- Kontekstas – veiklos, kuriose vaikas gali prisiimti atsakomybę ir siekti savo tikslų.

Tyrinėjimas. Vaikas stebi, eksperimentuoja, klausia, atranda. Lavėja smalsumas, noras mokytis, gebėjimas daryti išvadas.

- Vaikas – smalsus ir aktyvus;
- Turinys – eksperimentai, klausimai;

- Kontekstas – tyrinėjimo užduotys, kurios skatina vaiką klausti ir atrasti naujus dalykus

Problemy sprendimas. Vaikas mokosi pastebėti problemas, svarstyti sprendimus, pasirinkti geriausią variantą. Ugdomas kritinis mąstymas.

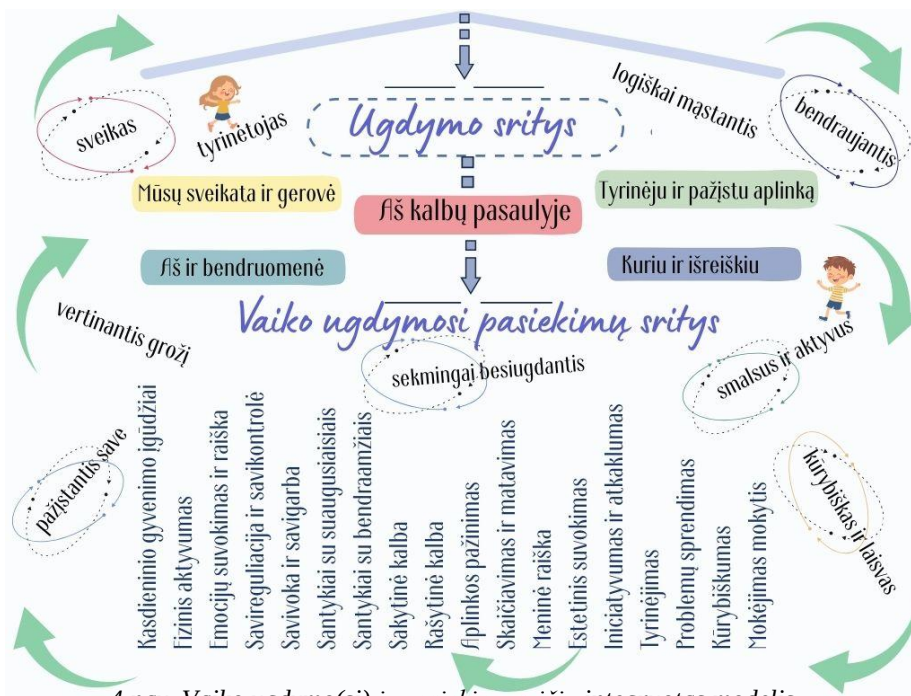
- Vaikas – sprendimų ieškotojas;
- Turinys – iššūkiai ir sprendimai;
- Kontekstas – kasdieniai iššūkiai, kuriuos vaikas sprendžia savarankiškai arba su pagalba.

Kūrybiškumas. Vaikas generuoja idėjas, mąsto originaliai, kuria neįprastai, drąsiai eksperimentuoja.

- Vaikas – kūrybiškas ir laisvas;
- Turinys – nauji sprendimai, savita raiška;
- Kontekstas – aplinka, kurioje vaikas gali išreikšti savo kūrybiškumą ir eksperimentuoti.

Mokėjimas mokytis. Vaikas suvokia, ką moka, ko nori išmokti, planuoja, analizuoja savo mokymosi procesą. Formuojasi mokymosi motyvacija.

- Vaikas – sąmoningas mokinys;
- Turinys – planavimas;
- Kontekstas – mokymosi veiklos, kurios leidžia vaikui analizuoti savo progresą ir nustatyti tolesnius tikslus.

4 pav. Vaiko ugdymo(si) ir pasiekimų sričių integruotas modelis

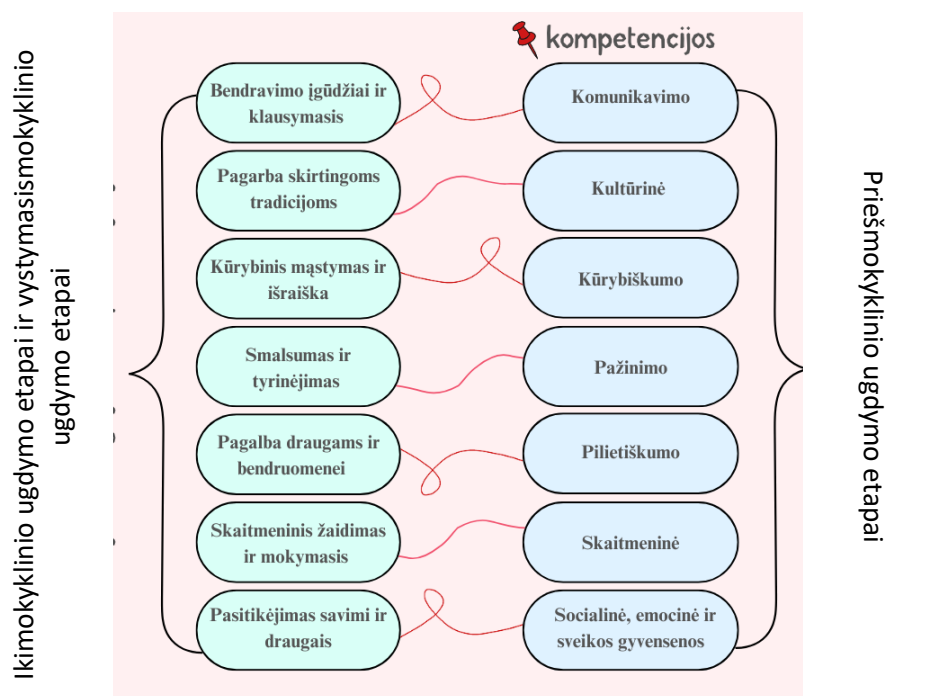
6.3. Ugdymosi tęstinumas

Mūsų Mokykloje ugdymas vyksta nuosekliai, užtikrinant tęstinumą ir atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualius poreikius. Pradinių klasių mokiniai aktyviai bendrauja su darželinukais, rodo

spektaklius, vykdo projektus ir organizuoja šventes. Vyresnieji lankosi pas mažesniuosius, skaito pasakas ir padeda tobulinti įgūdžius, stiprindami socialinius ryšius ir kūrybiškumą. Dėmesys kiekvieno vaiko tempui leidžia pritaikyti ugdymą, bendradarbiaujant su tėvais ir specialistais.

Mokytojų profesinis tobulinimas užtikrina šiuolaikinių metodikų taikymą, o technologijų integravimas papildo tradicinius mokymo būdus, lavinant vaiko kūrybiškumą ir kritinį mąstymą. Įtraukiojo ugdymo principų taikymas užtikrina kokybišką ugdymą visiems vaikams, o tėvų ir bendruomenės įtraukimas padeda tobulinti programą, atitinkančią vaikų grupių poreikius. Lanksčių vertinimo metodų taikymas leidžia nuosekliai vertinti vaikų pažangą.

Vaiko pasiekimai ikimokyklinio ugdymo etape *sudaro pagrindą sėkmingam kompetencijų ugdymui pagal priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą*, o procesas tęsiamas, atsižvelgiant į jau pasiektus rezultatus įvairiose srityse. Tarptautinė patirtis ir kultūrų įvairovė praturtina ugdymo procesą, užtikrinant vaikams galimybę augti ir tobulėti visapusiškai.

5 pav. Ikimokyklinio ugdymo pasiekimų ir priešmokyklinio ugdymo kompetencijų integracija

7. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS ATNAUJINIMAS

Programa peržiūrima kas 3 metus ir esant poreikiui atnaujinama keičiantis Vilniaus darželio-mokyklos „Lokiukas“ struktūrai, remiantis naujausiais Mokyklos įsivertinimo rezultatais, keičiantis teisės aktams ar esant kitoms objektyvioms priežastims.

8. NAUDOTA LITERATŪRA, KURIA REMIANTIS RENGTA PROGRAMA

- Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius, 2023.
- Universalaus dizaino mokymuisi gairės: mokymosi kelias kiekvienam ir kiekvienai. Vilnius: Europos socialinio fondo agentūra, 2023.

Vilniaus darželio-mokyklos „Lokiukas“ ikimokyklinio ugdymo programos projektas 2025 m. gegužės 5 d. pristatytas Mokyklos bendruomenei.

IŠVADOS APIE MOKYKLOS VEIKLOS KOKYBĘ

Mokyklos stiprieji veiklos kokybės kriterijai:

1. Mokytojas jautriai bendrauja ir skiria reikiamą dėmesį kiekvienam vaikui, remdamasis jo stipriosiomis pusėmis ir skatindamas jį ugdytis (1.2.1. – 4 lygis).
2. Vaikai nebijo klysti, geba drąsiai ir tinkamai išsakyti savo nuomonę ir dalyvauti priimant sprendimus grupėje (1.3.2. – 4 lygis).
3. Mokytojas savo kalboje ir veikloje vengia stereotipų (1.4.1 – 4 lygis).
4. Vaikai kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai patys nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais (2.1.2. – 4 lygis).
5. Partnerystė su kitomis institucijomis (1.4.2 – 4 lygis).
6. Mokytojas stebi vaikų fizinę ir psichikos sveikatą, atpažįsta netinkamo elgesio su vaiku ar vaiko nepriežiūros požymius, turinčius poveikio vaiko sveikatai, ir apie tai informuoja vaiko gerovės komisiją (1.4.3. – 3 lygis).
7. Vaikai dalyvauja planuojant, kuriant ir prižiūrint grupės aplinką (3.3.2. – 3 lygis).
8. Siekdamas praturtinti vaikų ugdymąsi ir skatindamas jų socializaciją, mokytojas naudoja už mokyklos sienų esančius bendruomenės išteklius ir į grupę kviečiasi bendruomenės narius (3.3.4. – 3 lygis).
9. Mokytojas aptaria su tėvais vaiko amžiaus tarpsniui realius lūkesčius, atsižvelgdamas į individualias vaiko galias ir skirtingą ugdymosi patirtį, ir kartu sutaria dėl trumpalaikių ir ilgalaikių individualių ugdymosi tikslų (5.2.1 – 3 lygis).
10. Ugdymo turiniui ir vaikų ugdymosi patirčiai turtinti mokytojas panaudoja turimas žinias apie vaikų šeimų kultūrinę įvairovę (6.1.2. – 3 lygis).

Mokyklos tobulintini veiklos kokybės kriterijai:

1. Vaikai mokosi bendradarbiauti ir pagal savo amžių bendradarbiauja tarpusavyje, kartu konstruodami žinias ir padėdami vienas kitam (1.3.3. – 2 lygis).
2. Vaikai savo iniciatyva pasirenka veiklą ir priemones, įsitraukia į veiklą ir ją plėtoja (2.1.1. – 2 lygis).
3. Vaikai patys inicijuoja, planuoja ir aptaria savo žaidybines patirtis (2.3.2. – 2 lygis).

4. Ugdymo(si) aplinka suskirstyta į logiškai apibrėžtas mažesnes erdves (pagal ugdomas kompetencijas, veiklos centrus, kampelius ar kt.) su tam tikrai veiklai tinkamomis priemonėmis, skatinančiomis tyrinėti, žaisti ir ugdytis (3.1.2. – 2 lygis).

5. Aplinkoje įrengtos erdvės atsipalaidavimui ir ramybei, kur vaikai gali pabūti vieni ir pailsėti (3.1.3. – 2 lygis).